

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

КАФЕДРА АНАЛІЗУ ТА СТАТИСТИКИ

КОРЮШКІНА Зінаїда Віталіївна

**АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ
СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ:
МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА**

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник:

кандидат економічних наук,

доцент кафедри аналізу та статистики

Мулик Тетяна Олексіївна

ВІННИЦЯ – 2018

ЗМІСТ

	ВСТУП		
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА	ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ	АНАЛІТИЧНОГО СТІЙКОСТІ
1.1	Поняття фінансової стійкості підприємства та фактори, які її забезпечують		
1.2	Методичні підходи щодо оцінки фінансової стійкості		
1.3	Погляди теоретиків та практиків на питання фінансової стійкості		
1.4	Нормативна база аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю		
РОЗДІЛ 2	МЕТОДИКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	ТА ОРГАНІЗАЦІЯ	АНАЛІЗУ
2.1	Роль, завдання та етапи аналізу фінансової стійкості		
2.2	Методика та організація аналізу показників фінансової стійкості		
2.3	Визначення типу фінансової стійкості підприємства		
2.4	Інформаційне забезпечення управління фінансовою стійкістю		
РОЗДІЛ 3	УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА		
3.1	Оцінка фінансової стійкості підприємства в умовах комп'ютеризації		
3.2	Здійснення фінансового планування та прогнозування у забезпеченні фінансової стійкості підприємства		
3.3	Розробка основних механізмів фінансової стабілізації підприємства		
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ		
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		
	ДОДАТКИ		

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективність господарської і фінансової діяльності підприємства в умовах трансформації економіки країни визначається, в першу чергу, його фінансовим станом. Фінансовий стан підприємства найповнішою мірою характеризує його успіх як у виробничій сфері, так і у відносинах із партнерами, банками, інвесторами.

Стійкий фінансовий стан формується в процесі економічної діяльності підприємства. Визначення його на певну дату допомагає відповісти на питання, наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом періоду, що передував цій даті, як воно використовувало майно, яка структура майна, наскільки раціонально воно поєднувало власні й позикові джерела фінансування, яка віддача виробничого потенціалу.

Фінансова стійкість передбачає спроможність своєчасного і повного виконання зобов'язань підприємства за розрахунками з бюджетом, споживачами, постачальниками, підрядниками, кредиторами, тобто можливість підприємства здійснювати всі потрібні грошові виплати і розрахунки. Фінансова стійкість підприємства характеризується достатньою фінансовою забезпеченістю безперервності основних видів діяльності; фінансовою незалежністю від зовнішніх джерел фінансування; здатністю маневрувати власними коштами; достатнім забезпеченням матеріальних оборотних засобів власними джерелами покриття. Основою фінансової стійкості є раціональна організація і використання оборотних коштів.

Фінансова стійкість підприємства є невід'ємним поняттям ринкової економіки. Кожен суб'єкт господарювання прагне підтримувати стійкий фінансовий стан, абсолютну ліквідність та платоспроможність. Головною проблемою ефективного функціонування підприємств України сьогодні є відсутність такої комплексної оцінки фінансової стійкості, яка б дійсно давала керівництву підприємства виявляти слабкі місця та приймати

правильні управлінські рішення. Саме тому вивчення даної тематики є актуальним та своєчасним етапом наукових досліджень.

Аналіз досліджень і публікацій по темі роботи. Питанням досягнення підприємствами стабільної діяльності і стійкого розвитку, покращення їх фінансового становища, аналізу і діагностики фінансової стійкості, пошуку напрямів її забезпечення присвятили праці зарубіжні та вітчизняні учені-економісти: Г.М. Калетнік, М.С. Абрютіна, Н.В. Алексєєнко, Б.М. Андрюшків, О.М. Анісімова, С.П. Бараненко, І.О. Бланк, М.Г. Білопольський, Ю.Брігхем, К.П. Боримська, Ван Хорн, О.В. Василенко, Л. Гапенські, В.М. Геєць, І. Гнеушева, О.В. Єфимова, О.В. Зеткіна, В.В. Ковальов, Л.А. Костирко, Т.Г. Логутова, Е.В. Негашев, Р.С. Сайфулін, Е.С. Стоянова, В.А. Харченко, А.Д. Шеремет, Н.Л. Правдюк, Л.В.Гуцаленко, Т.О.Мулик та інші. Разом з тим в них неповною мірою вивчені, досліджені та узагальнені особливості оцінки фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств та напрямки її забезпечення в аграрному секторі економіки.

Мета і завдання дослідження. Полягає у визначенні напрямків вдосконалення управління та шляхів підвищення рівня фінансової стійкості підприємства на основі вивчення теоретичних та практичних аспектів досліджуваної проблематики.

Виходячи з поставленої мети, завданнями написання дипломної роботи є:

- дослідити поняття фінансової стійкості підприємства та фактори, які її забезпечують;
- узагальнити методичні підходи щодо оцінки фінансової стійкості;
- розглянути погляди теоретиків та практиків на питання фінансової стійкості;
- оцінити нормативна база аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю;
- дослідити роль, завдання та етапи аналізу фінансової стійкості;
- розглянути методику та організацію аналізу показників фінансової

стійкості;

- визначити тип фінансової стійкості підприємства;

- дослідити інформаційне забезпечення управління фінансовою стійкістю;

- оцінити фінансову стійкість підприємства в умовах комп'ютеризації;

- окреслити напрями здійснення фінансового планування та прогнозування у забезпеченні фінансової стійкості підприємства;

- розглянути основні механізми фінансової стабілізації підприємства.

Об'єктом дослідження є практичні та теоретичні аспекти вивчення оцінки фінансової стійкості підприємства.

Предметом дослідження є фінансові відносини, які виникають у процесі управління фінансовою стійкістю підприємства, їх аналіз та всебічна оцінка для визначення напрямків покращення та вдосконалення.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи становить діалектичний метод пізнання, який забезпечив вивчення фінансових відносин сільськогосподарських підприємств в їх розвитку, взаємозв'язку та взаємозалежності. В процесі дослідження використовувались прийоми аналізу і синтезу, а саме: групування, типізація, порівняння, економіко-математичне моделювання та графічне представлення результатів дослідження. Ряд методів і прийомів економічних досліджень базуються на економічних та логічних висновках, розрахунковому конструктивізмі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення методики аналізу фінансової стійкості підприємства. Зокрема, запропоновано використовувати на практиці основні механізми фінансової стабілізації підприємства.

Практичне значення результатів дослідження. В магістерській роботі теоретичні і прикладні положення, пропозиції та рекомендації спрямовані на забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарських

підприємств. Результати дипломного дослідження впроваджено в господарську практику ДП ДГ «Артеміда», м. Калинівка Калинівського району Вінницької області.

Апробація результатів магістерської роботи. Найвагоміші результати та висновки магістерської роботи подано автором у доповіді на науковому семінарі кафедри аналізу та статистики Вінницького національного аграрного університету на тему: «Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання» (30 жовтня 2018 р., м. Вінниця).

функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому середовищі																		
Характеристика, що свідчить про стабільне перевищення прибутків над витратами, вільне маневрування коштами підприємства; головний компонент загальної стійкості підприємства	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	2
Розглядається як рівнозначне поняттю «фінансова стабільність» – відсутність системної фінансової кризи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	2
Платоспроможність підприємства, здатність вчасно задовольнити платіжні вимоги своїх контрагентів	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Оцінювання стану капіталу підприємства у процесі кругообігу, його здатності до саморозвитку	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Забезпеченість запасів і витрат джерелами формування	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
Відповідність параметрів діяльності підприємства та розміщення його фінансових ресурсів критеріям позитивної характеристики фінансового стану	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	1
Результат ефективного управління структурою капіталу, активів та грошових потоків підприємства	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	1

Рядом авторів фінансова стійкість розглядається як спроможність

підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливому середовищі (Савицька Г.В.[74], Абрютіна М.С. [1], Бочаров В.В. [8]). Натомість у працях В.Г. Артеменко [2], М.В. Беллендир та М.І. Баканов, А.Д. Шеремет [5] трактується фінансова стійкість як характеристика, що свідчить про стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування коштами підприємства; головний компонент загальної стійкості підприємства.

Однак, на думку американських вчених Г. Шинасі [106] та Ф. Мішкін [105] фінансова стійкість рівнозначна поняттю «фінансова стабільність», тобто відсутність системної фінансової кризи. Рідше, фінансова стійкість у проаналізованому переліку джерел розглядається як: платоспроможність підприємства, здатність вчасно задовольнити платіжні вимоги своїх контрагентів; оцінювання стану капіталу підприємства у процесі кругообігу, його здатності до саморозвитку; забезпеченість запасів і витрат джерелами формування; відповідність параметрів діяльності підприємства та розміщення його фінансових ресурсів критеріям позитивної характеристики фінансового стану; результат ефективного управління структурою капіталу, активів та грошових потоків підприємства.

Отже, з огляду на проведені дослідження характеристики фінансової стійкості, можна зробити висновок про неоднозначність підходів щодо трактування даної категорії. Однак, як було зазначено вище, дане поняття найчастіше розглядають з позиції запропонованої наступними авторами: Селезньова Н.Н., Іонова А.Ф., [78] Макар'єва В.І., Андрєєва Л.В., Філімоненко О.С. [42] та Цал-Цалко Ю.С. [96], на думку яких фінансова стійкість є одним із показників фінансового стану господарюючого суб'єкту.

В свою чергу, вважаємо за доцільне, трактувати фінансову стійкість не як окремий показник фінансового стану, а як узагальнюючу характеристику показників фінансового стану, що характеризують процес управління фінансовими ресурсами конкретного підприємства. Даний підхід

підтверджується встановленою класифікацією фінансової стійкості. Зокрема, як зазначає А.Н. Жилкіна [23], фінансова стійкість поділяється на такі категорії: абсолютна стійкість; нормальна фінансова стійкість, нестійкий фінансовий стан та кризовий фінансовий стан.

Слід зазначити, що на сьогодні, існує також неоднозначність думок щодо оцінки фінансової стійкості. На основі проведеного дослідження було виділено основні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств, зокрема оцінка фінансової стійкості на основі: абсолютних показників; фінансових коефіцієнтів, застосування методів бальної оцінки для інтегральної оцінки фінансової стійкості підприємства; рейтингової оцінки фінансової стійкості підприємства та вивчення типу фінансової стійкості, а також на основі дослідження всіх характеристик і напрямів здійснення діяльності аналізованого підприємства [49].

В економічному сенсі фінансова стійкість знаходить своє відображення в наступному [49]:

- економія фінансових ресурсів при зростанні обсягів виробництва еквівалентна їхньому збільшенню за умови незмінності виконання виробничої програми;
- основою формування умов зниження витрат виробництва є створення умов, які забезпечують раціональне використання фінансових ресурсів ;
- економія фінансових ресурсів зменшує потребу в позикових коштах і тим самим сприяє збереженню фінансової незалежності;
- у результаті економії фінансових ресурсів відбуваються структурні зрушення в джерелах фінансування;
- економія фінансових ресурсів сприяє впровадженню прогресивних фінансових технологій;
- економія фінансових ресурсів зумовлює вивільнення оборотних коштів та прискорення їх оборотності .

На неї впливають різні чинники – як внутрішні, так і зовнішні: виробництво дешевої продукції та надання послуг, які мають попит; міцне

становище підприємства на ринку; високий рівень матеріально-технічного забезпечення виробництва і застосування передових технологій; налагодженість економічних зв'язків із партнерами; ритмічність кругообігу засобів; ефективність господарських і фінансових операцій; незначний ступінь ризику в процесі здійснення виробничої і фінансової діяльності тощо [49]. Таке розмаїття чинників зумовлює різні аспекти стійкості підприємства, зокрема, внутрішній і зовнішній. (рис. 1.1).

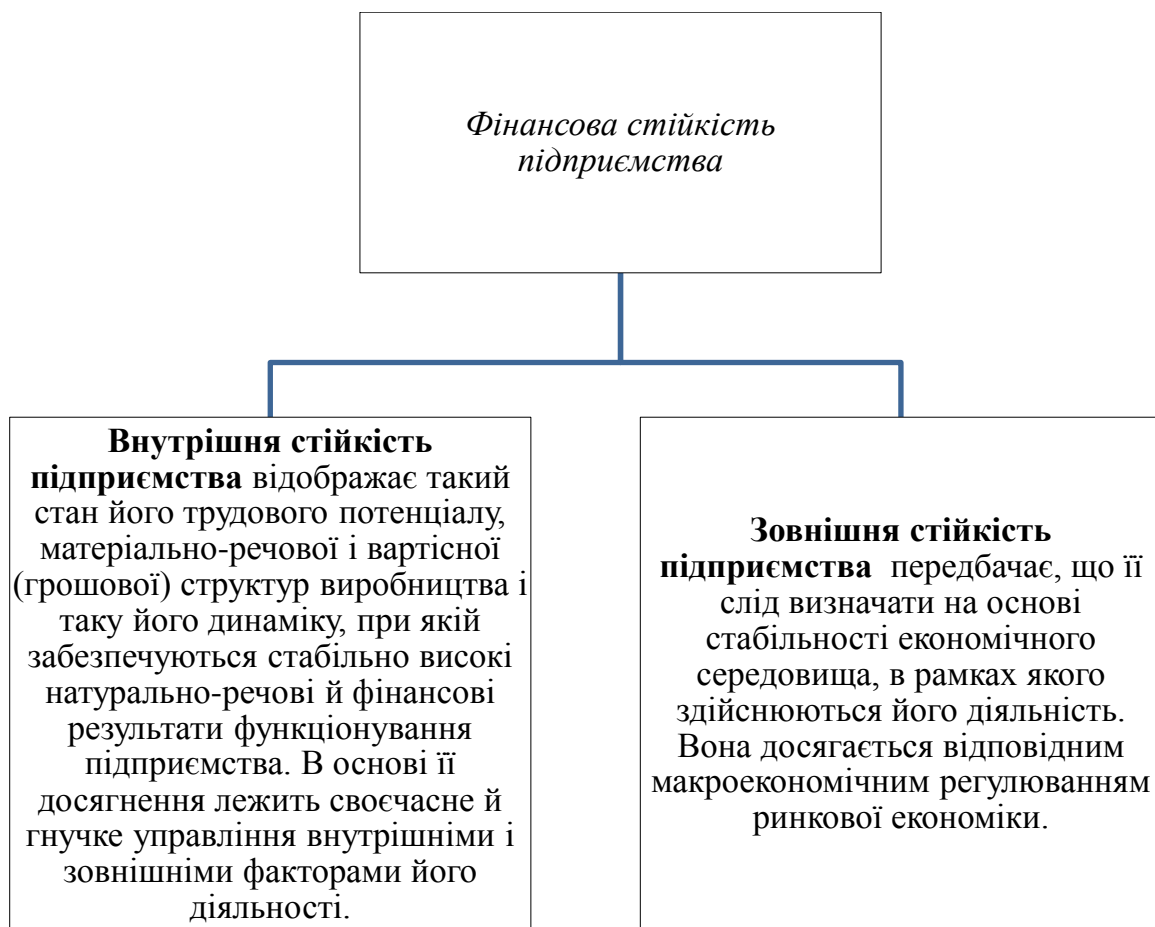

Рис. 1.1. Напрями фінансової стійкості підприємства

Загальна стійкість підприємства може бути забезпечена лише за умови стабільної реалізації продукції й одержання виручки, достатньої за обсягом, щоб виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розрахуватися з постачальниками, кредиторами, працівниками тощо. Водночас для розвитку підприємства необхідно, щоб після здійснення всіх розрахунків і всіх зобов'язань у нього залишався такий розмір прибутку, який би дав змогу

розвивати виробництво й виводити його на конкурентноздатний рівень, здійснювати соціально-культурні програми для своїх працівників, забезпечувати посилення стимулів для їхньої високоефективної праці [49].

Саме така ситуація виражає зміст фінансової стійкості, яка є головним компонентом загальної стійкості підприємства. Фінансова стійкість є наслідком стабільного перевищення прибутків над витратами, забезпечує вільне маневрування коштами підприємства і шляхом ефективного їх використання сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції.

Зовнішнім проявом фінансової стійкості виступає платоспроможність підприємства, тобто здатність підприємства своєчасно і в повному обсязі виконати свої платіжні зобов'язання, що впливають з торгових, кредитних і інших операцій платіжного характеру[50].

Вищою формою стійкості підприємства є його спроможність розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища. Для цього підприємство повинно мати гнучку структуру фінансових ресурсів і при необхідності мати можливість залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможним. Кредитоспроможним є підприємство при наявності в нього передумов для одержання кредиту і спроможності своєчасно повернути взятую позику зі сплатою належних відсотків за рахунок прибутку або інших фінансових ресурсів [49].

За рахунок прибутку підприємство не тільки погашає свої зобов'язання перед банками, бюджетом, страховими компаніями та іншими підприємствами, але й інвестує кошти в капітальні витрати. Для підтримки фінансової стійкості важливий не тільки ріст абсолютної величини прибутку, але і його рівня щодо вкладеного капіталу або витрат підприємства, тобто рентабельності [50].

Для характеристики фінансової ситуації на підприємстві існує чотири типи фінансової стійкості:

Абсолютна стійкість фінансового стану, яка в нинішніх умовах

розвитку економіки України зустрічається доволі рідко, задається умовою [54]:

$$З < \text{ВОК} + К, \text{ де}$$

К – кредити банківських установ, а також кредиторська заборгованість за товари.

Нормальна стійкість фінансового стану підприємства, яка гарантує його платоспроможність, відповідає наступній умові [54]:

$$З = \text{ВОК} + К$$

Нестійкий фінансовий стан характеризується рівнем платоспроможності, при якому зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення ВОК [54]:

$$З = \text{ВОК} + К + \text{ДПФН}, \text{ де}$$

ДПФН – джерела, що послаблюють фінансову напруженість.

Кризовий фінансовий стан, при якому підприємство знаходиться на межі банкрутства, тому що грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик [54]:

$$З > \text{ВОК} + К$$

Таким чином фінансова стійкість підприємства є комплексним поняттям, що залежить від численних і різноманітних факторів. Якщо якийсь із них випадає з аналізу фінансової стійкості, то оцінка впливу інших, прийнятих у розрахунок факторів, а також висновки ризикують виявитися спотвореними і не спроможними забезпечити фінансову стійкість [54].

Як правило, будучи тісно пов'язаними, зазначені фактори нерідко різнонаправлено впливають на результати функціонування підприємства, а значить, і на його фінансову стійкість. Негативна взаємодія одних факторів здатна знизити чи навіть повністю знищити позитивний вплив інших.

Наявність цих факторів потребує групування за ознаками[66]:

– за місцем виникнення можливе виділення зовнішніх і внутрішніх

факторів;

- за важливістю результату – основних і другорядних;
- за структурою – простих і складних;
- за часом дії – постійних і тимчасових.

Враховуючи, що підприємство є одночасно і суб'єктом, і об'єктом відносин у ринковій економіці, а також те, що воно має різні можливості впливу на динаміку різних факторів, які визначають фінансову стійкість, найважливішим є поділ їх на внутрішні й зовнішні. Перші безпосередньо залежать від організації роботи самого підприємства, а другі є зовнішніми щодо нього, їх зміна не залежить від підприємства. Цим поділом і слід керуватися, моделюючи виробничо-господарську діяльність і намагаючись управляти фінансовою стійкістю [66].

Розглянемо насамперед внутрішні фактори. Очевидно, що успіх чи невдача підприємницької діяльності багато в чому залежать від вибору складу й структури продукції чи послуг, що створюються підприємством. При цьому важливо не лише правильно вирішити, що виготовляти, а й безпомилково визначити, як виробляти, тобто шляхом застосування яких технологій і яких моделей організації виробництва й управління. Від відповіді на ці запитання залежать фінансові результати і в кінцевому підсумку фінансова стійкість.

Інший істотний фактор фінансової стійкості підприємства, тісно пов'язаний з видами продукції чи послуг, що виробляються, - це оптимальний склад і структура активів, а також ефективне управління ними. Стійкість підприємства та потенційна результативність бізнесу багато в чому залежать від якості поточних активів, від того, скільки задіяно обігових засобів і яких зокрема, яка величина запасів і активів у грошовій формі тощо. Коли підприємство зменшує запаси і ліквідні засоби, то воно може більше задіяти капіталу у виробничому процесі і, таким чином, збільшити прибуток. Однак разом із тим зростає ризик неплатоспроможності підприємства і навіть його зупинки внаслідок недостатності необхідних напівфабрикатів, сировини чи

матеріалів [104].

Наступний значний внутрішній фактор фінансової стійкості – склад і структура фінансових ресурсів, правильний вибір тактики і стратегії управління ними. Чим більше у підприємства власних фінансових ресурсів, насамперед прибутку і фондів, що формуються на його рахунку, тим більша впевненість у збереженні ним фінансової стійкості. При цьому важливий не лише загальний обсяг прибутку, а й структура його розподілу і особливо та частка, яка спрямовується на розвиток виробництва. Також важливо проаналізувати використання прибутку в двох напрямках [104]:

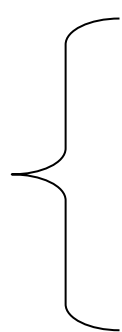
по-перше, для фінансування поточної діяльності – на формування обігових засобів, зміцнення платоспроможності, посилення ліквідності тощо;

по-друге, для інвестування в капітальні затрати і цінні папери.

Істотний вплив на забезпечення фінансової стійкості підприємства справляють кошти, що додатково мобілізуються на ринку позичкових капіталів. Зрозуміло, що чим більше коштів може залучити підприємство, тим значніші його фінансові можливості. Водночас зростає і фінансовий ризик нездатності підприємства своєчасно і в повному обсязі розплатитися зі своїми кредиторами [104].

При управлінні фінансовою стійкістю визначальними внутрішніми факторами є (рис. 1.2):

Внутрішні фактори підприємств, що можуть впливати на фінансову стійкість

- галузева належність суб'єкта господарювання;
- структура продукції чи послуг, які випускаються підприємством, її частка в загальному платоспроможному попиті;
- розмір оплаченого статутного капіталу;
- величина й структура витрат, їхня динаміка порівняно з грошовими доходами;
- склад майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси і резерви, їхній склад і структуру.

Рис. 1.2. Внутрішні фактори підприємств, що можуть впливати на фінансову стійкість

На фінансову стійкість істотний вплив справляє фаза економічного циклу, в якій перебуває економіка країни. У період кризи має місце

відставання темпів реалізації продукції від темпів її виробництва, що спостерігається останніми роками в Україні. Зменшуються інвестиції в товарні запаси, що ще більше скорочує збут. Зменшуються в цілому доходи суб'єктів господарської діяльності, падають відносно і навіть абсолютно обсяги прибутку. Все це веде до зниження ліквідності підприємств, їх платоспроможності, що формує передумови для масових банкрутств [54].

Незадовільний платоспроможний попит, властивий кризовим явищам в економіці, призводить не лише до зростання неплатежів, а й до загострення конкурентної боротьби. Вона, в свою чергу, - істотний зовнішній фактор фінансової стійкості підприємств [54].

Важливими факторами фінансової стійкості є також податкова й кредитна політика, ступінь розвитку фінансового ринку, страхової справи й зовнішньоекономічних зв'язків тощо [54].

Отже, фінансова стійкість формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності та є головним компонентом загальної стійкості підприємства. Аналіз стійкості фінансового стану на ту або іншу дату дозволяє відповісти на запитання: наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом періоду, який передує цій даті. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав вимогам ринку і відповідав потребам розвитку підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва, а надлишкова – перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства зайвими запасами і резервами.

Вищесказане дозволяє зробити висновок, що відсутні єдиний підхід до трактування терміна "фінансова стійкість" і встановлення нормативів для коефіцієнтів фінансової стійкості, вибір методичного підходу до аналізу фінансової стійкості підприємства [54].

Фінансова стійкість підприємства відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку як окремих підприємств, так і суспільства в цілому. Стійкість є запорукою виживання і основою стабільності положення

підприємства, але також може сприяти погіршення фінансового стану під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування коштами підприємства і шляхом ефективного їх використання сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції.

1.2. Методичні підходи щодо оцінки фінансової стійкості

Для характеристики фінансової стійкості використовується сукупність показників. При цьому слід зазначити, що оскільки немає єдиного підходу щодо тлумачення сутності поняття «фінансова стійкість», то і відсутній уніфікований підхід з приводу системи показників, які характеризують дану економічну категорію [103].

Успіх фінансово-господарської діяльності підприємства, а отже і його фінансова стійкість, багато в чому залежить від показників забезпеченості підприємства засобами та відповідними джерелами їх формування.

Для характеристики джерел формування запасів визначають три основних показники [103].

- наявність власних обігових коштів (ВОК) – визначається як різниця між капіталом і резервами та необоротними активами. Цей показник характеризує чистий оборотний капітал. Його збільшення порівняно з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства. У формалізованому вигляді наявність обігових коштів можна записати:

$$\text{ВОК} = \text{КіР} - \text{ПА}, \text{ де}$$

КіР – сума капіталу і резервів; ПА – позаобігові активи.

- наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (ВД) – визначається шляхом збільшення значення попереднього показника на суму довгострокових пасивів:

$$\text{ВД} = \text{ВОК} + \text{ДП}, \text{ де}$$

ДП – довгострокові пасиви.

- загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат (ОД) визначається шляхом збільшення попереднього показника на суму короткострокових позичкових коштів:

$$\text{ОД} = \text{ВД} + \text{КПК}, \text{ де}$$

КПК – короткострокові позикові кошти.

Цій трійці показників наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування:

надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (ДВОК):

$$\text{ДВОК} = \text{ВОК} - \text{З}, \text{ де}$$

З – запаси.

надлишок (+) або нестача (-) власних та довгострокових джерел формування запасів (ДВД):

$$\text{ДВД} = \text{ВД} - \text{З}$$

надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів (ДОД):

$$\text{ДОД} = \text{ОД} - \text{З}$$

В процесі оцінки фінансової стійкості на основі абсолютних показників, на думку М.Д. Білик [6] слід використовувати абсолютний показник наявності власних оборотних коштів. Однак, О.О. Шеремет [100], окрім зазначеного показника наявності власних оборотних коштів, пропонує розглядати також показники: наявності власних і довгострокових джерел формування запасів і затрат; загальної величини основних джерел формування запасів і затрат; надлишку або нестачі загальної величини основних джерел формування запасів.

В свою чергу, оцінка фінансової стійкості на основі фінансових показників, в літературі також зустрічається як оцінка фінансової стійкості на основі відносних показників є одним із найпоширеніших, найзручніших і простих з позиції розрахунку, підходів до оцінки фінансової стійкості

підприємства [54].

На основі проведеного дослідження, було виділено наступні відносні показники, що зазначають автори в літературних джерелах для оцінки фінансової стійкості (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Підходи щодо визначення відносних показників для оцінки фінансової стійкості, що зустрічаються в літературних джерелах

Показник	Автори, джерело						Разом
	М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Прутуляк, Н.Ю. Невмержницька [6]	Л.А. Лахтіонова [37]	О.О. Шеремет [101]	В.В. Ковальов, О.Н. Волкова[28]	Г.В. Савицька[74]	І.Н. Чуєв [97]	
1	2	3	4	5	6	7	8
Фінансової незалежності	+	+	+	-	-	-	3
Фінансової залежності	+	+	+	+	+	+	6
Концентрації власного капіталу	-	-	-	+	+	-	2
Концентрації залученого капіталу	-	-	-	+	+	-	2
Автономії	+					+	2
Фінансового ризику	-	+	+				2
Самофінансування	-	+	-	-	-	-	1
Співвідношення мобільних та іммобілізованих активів	-	+	-	-	-	-	1
Довгострокового залучення позикових коштів	+	+	+	-	-	-	3
Довгострокових зобов'язань	-	+	-	-	-	-	1
Поточних зобов'язань	-	+	-	-	+		2
Обслуговування боргу	-	+	-	-	-	-	1
Маневреності власного капіталу	+	+	+	+	-	+	5
Забезпечення запасів власними оборотними коштами	-	+	+	-	-	-	2
Маневреності робочого капіталу	-	+	-	-	-	-	1
Стабільності структури оборотних коштів	-	+	-	-	-	-	1
Індекс постійного активу	-	+	+	-	-	-	2
Реальної вартості основних засобів	-	+	+	-	-	-	2
Структури покриття довгострокових вкладень	-	-	-	+	-	-	1
Структури довгострокових джерел фінансування	-	-	-	+	-	-	1
Структури залучених засобів	-	-	-	+	-	-	1
Співвідношення власних і залучених засобів	-	-	-	+	-	+	2

Фінансового левериджу	-	+	-	+	+	-	3
Покриття	-	-	-	+	-	-	1
Фінансового ризику	+	-	+	-	+	+	4
Накопичення амортизації	-	-	+	-	-	-	1
Мобільності	-	-	+	-	-	-	1
Структури покриття довгострокових вкладень	+	-	-	-	-	-	1
Стійкого фінансування	-	-	-	-	+	-	1
Фінансової залежності капіталізованих джерел	-	-	-	-	+	-	1
Фінансової незалежності капіталізованих джерел	-	-	-	-	+	-	1
Покриття боргів власним капіталом	-	-	-	-	+	-	1

З даних, наведених в табл. 1.2, можна зробити висновок про неоднозначність думок авторів щодо системи показників, які використовуються для оцінки фінансової стійкості. Зокрема, огляд літератури показав відсутність чітко регламентованого набору фінансових показників для оцінки фінансової стійкості.

Кожен із авторів визначає склад відносних показників з власного бачення і лише деякі показники повторюються у літературних джерелах. Так, наприклад, частіше авторами пропонується при оцінці фінансової стійкості використовувати показники [54]:

- фінансової залежності,
- маневреності власного капіталу,
- фінансового ризику,
- фінансового левериджу,
- показник довгострокового залучення позикових коштів,
- показник фінансової незалежності.

Інші показники для оцінки фінансової стійкості, що зазначені у проаналізованих джерелах зустрічаються рідше. Така ситуація ускладнює аналітичну роботу щодо оцінки фінансової стійкості, а існування великої кількості показників обумовлює проблему вибору найбільш пріоритетних для конкретного підприємства.

Так, А. Б. Грушевицька виокремлює чотири фундаментальних методичних підходи згідно з якими оцінка фінансової стійкості підприємств

здійснюється на основі: визначення рівня забезпеченості запасів у складі оборотних активів підприємства джерелами їх формування; обчислення певної кількості коефіцієнтів; застосування одного інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів; побудови розгорнутих уніфікованих аналітичних фінансових таблиць на базі бухгалтерської, фінансової та податкової звітності [17, с. 277]. Заслуговує на увагу запропонований автором інтегрований показник оцінки фінансової стійкості, однак певного доведення потребує доцільність включення до нього саме таких вагомих показників.

В. В. Левицький, досліджуючи оптимальні підходи до аналізу фінансової стійкості підприємств, методики її оцінки об'єднує лише у дві групи: оцінки рівня фінансової стійкості суб'єктів господарювання на основі інтегральної оцінки фінансового стану, що передбачає емпіричне дослідження фінансових показників великої кількості підприємств із використанням моделей діагностики банкрутства; оцінки фінансового стану на основі показників та коефіцієнтів [38, с. 63].

Більшість дослідників, як зазначають С. Ногіна та А. Корж, фінансову стійкість підприємств оцінюють за допомогою абсолютних і відносних показників. Абсолютним показником фінансової стійкості автори вважають наявність власних оборотних коштів, котрий означає, яка сума поточних активів підприємства сформована завдяки власному капіталу. Також застосовуються відносні показники (коефіцієнти), які дозволяють більш детально оцінити та проаналізувати фінансову стійкість. Водночас виокремлено три методичні підходи щодо визначення фінансової стійкості за відносними показниками: коефіцієнтний; агрегатний; інтегральний [53, с. 363]. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеним, а його суть полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів, котрі дозволяють оцінити оптимальність співвідношення власного і позикового капіталу підприємства. Ці показники окремі автори поділяють на коефіцієнти

капіталізації, що характеризують фінансовий стан підприємства з позицій структури джерел коштів та коефіцієнти покриття, які характеризують фінансову стійкість із позицій витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел залучених коштів.

Відзначимо, що серед учених-економистів немає єдності щодо використання певного систематизованого переліку фінансових показників.

Так, Р. В. Варічева стверджує що для оцінки фінансової стійкості підприємства необхідними є такі 6 основних показників: коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт довгострокового залучення позикового капіталу, коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу, коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами [10, с. 156].

Н. М. Гаркуша, Т. О. Сідорова, І. В. Руденко до системи оцінних показників фінансової стійкості з точки зору їхньої раціональності й достатності відносять показники прибутковості (рентабельності), платоспроможності, стану та структури капіталу, стану основних й оборотних засобів, комерційної активності підприємства (оборотності активів), ліквідності активів [12, с. 22].

Робити висновки щодо фінансової стійкості Н. О. Гребенюк рекомендує на основі оцінки достатності нормальних джерел фінансування матеріальних запасів, оцінки частки власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування запасів, оцінки фінансової незалежності підприємства [16, с. 318].

Оцінка рівня фінансової стійкості підприємства, на думку Н. Г. Слободян, передбачає проведення аналізу складу і розміщення активів господарського суб'єкта, дослідження динаміки і структури джерел фінансових ресурсів, визначення рівня забезпечення власними оборотними

коштами, аналізу кредиторської та дебіторської заборгованості, оцінки рівня платоспроможності [81, с. 241].

Ми погоджуємось із вченими, котрі схиляються до думки, що економічна ефективність фінансових показників пов'язана з тим, що вони найбільш точно дозволяють визначити слабкі й сильні боки діяльності підприємства, проблеми, які потребують подальшого дослідження, та виявити основні напрями динаміки показників і ступінь впливу чинників на зміну результативного показника. Проте науковці вказують і на наявність певних проблемних аспектів, пов'язаних із використанням та інтерпретацією індикаторів, розрахованих на основі форм фінансової звітності. Так, якісне значення їх залежить від надійності та порівняння показників, що беруть участь у розрахунку. Також варто врахувати, що чинники, які впливають на чисельник, можуть корелювати з чинниками, що впливають на знаменник [12, с. 22].

Відзначимо і той аспект, що автори окремих наукових видань звертають увагу на те, що метод фінансових коефіцієнтів дає змогу оцінити фінансову стійкість у вузькому значенні, оскільки визначення показників описують лише структуру джерел формування капіталу [66, с. 56].

Саме тому Н. О. Ковальчук та Т. В. Руснак акцентують увагу на тому, що оцінку фінансової стійкості доцільно проводити у два етапи: аналізувати фінансову стійкість на основі розрахунку низки відносних показників (коефіцієнт автономії, фінансової залежності, фінансової стабільності, фінансового левериджу, забезпечення, маневреності) та визначати тип фінансової стійкості через забезпеченість запасів джерелами їх формування (на основі абсолютних показників наявності джерел формування запасів і показників забезпеченості запасів джерелами їх формування) [29, с. 369].

Підтримуємо наукову позицію Н. М. Гаркуші, Т. О. Сідорової та І. В. Руденко щодо того, що оцінювати фінансову стійкість підприємства доцільно на основі розрахунку кількісних та якісних показників фінансової стійкості

підприємства, порівняння окремих показників із рекомендованими їхніми нормативними значеннями, що дає можливість визначити тенденції зміни розрахункових показників [12, с. 23]. Проводиться оцінка фінансової стійкості підприємства на визначену дату і в середньому за період з урахуванням впливу чинників. На основі проведеного аналізу фінансових показників, коефіцієнтів визначаються перспективи розвитку підприємства.

Здійснивши теоретичний аналіз літературних джерел, робимо висновок, що в економічній літературі проблемам дослідження науково-методичних засад фінансової стійкості підприємств присвячено значну кількість праць, при цьому кожен з авторів пропонує різноманітну кількість коефіцієнтів для оцінювання фінансової стійкості. Крім того, немає єдності в найменуванні цих коефіцієнтів, існує неоднозначність у визначенні розрахункових формул за окремими індикаторами.

Аналіз фінансової стійкості може містити будь-яку кількість показників, що, на нашу думку залежить від потреб користувачів інформації. Водночас доцільно застосовувати ті показники діяльності підприємства, на основі розрахунку котрих можна виявити фактори впливу на цю діяльність. Варто зауважити, що на практиці власники підприємств, менеджери, фінансисти самі визначають критерії аналізу фінансової стійкості для конкретного суб'єкта господарювання [54].

Зважаючи на це, виникає необхідність створення комплексної системи показників для оцінки фінансової стійкості, які не будуть повторювати один одного, адже багато із них знаходяться у функціональній залежності один від одного. Також слід звернути увагу на особливості діяльності підприємств, адже при оцінці фінансової стійкості потрібно враховувати галузеву специфіку для порівняння розрахованих показників для конкретного підприємства з середньогалузевими значеннями, які, в свою чергу, також складно отримати. Тобто існує вірогідність в неефективності оцінки фінансової стійкості, що обумовлено складністю підбору адекватної бази порівняння [54].

Враховуючи вищевикладене, важливо оцінювати фінансову стійкість підприємства, з тим щоб володіти інформацією про величину власного та залученого капіталу, збутову діяльність, наявність та погашення дебіторської заборгованості, шляхи та можливості зменшення собівартості продукції, тощо.

1.3. Погляди теоретиків та практиків на питання фінансової стійкості

В умовах невизначеності та крайньої мінливості соціально-економічних процесів, що відбуваються сьогодні в Україні, значної уваги потребують питання оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємств.

Проблема дослідження фінансової стійкості підприємства як складної соціально-економічної системи має ряд особливостей, притаманних їм: взаємопов'язаністю та різноманітністю процесів, що відбуваються на підприємстві та впливають на його фінансову стійкість; відсутністю достатнього обсягу кількісної інформації щодо динаміки процесів, які відбуваються у системі, у зв'язку з чим виникає необхідність використання і якісної інформації для опису таких процесів[54].

Основні аспекти визначення та аналізу фінансової стійкості підприємства досліджувались зарубіжними науковцями, серед яких Е. Альтман, Е.Дж. Долан, Дж. К. Ван Хорн, І. Бланк, В.В. Іванов, Є.І. Уткін та ін. Широкий спектр питань щодо управління фінансовою стійкістю підприємства розкрито в працях вітчизняних науковців, серед яких О.І. Барановський, В.О. Василенко, О.Д. Заруба, А.М. Поддєрьогін, С.В. Мішина, Г.В. Савицька та ін. Проте на сьогодні і досі залишаються актуальними питання своєчасного виявлення позитивних і негативних чинників, які впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства, формування ефективних систем обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю.

В таблиці 1.3. представимо погляди науковців та практиків на проблеми досліджуваної теми.

Таблиця 1.3

Спеціальна література по темі дослідження

№ п/п	Літературне джерело	Короткий зміст, цитата	Використання в обліку (аналізу)
1	2	3	4
1.	Багацька К. В. Управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах реформування податкової системи [Електронний ресурс] / К. В. Багацька, О. С. Коваленко // Облік і фінанси . - 2013. - № 1. - С. 92-98.	У статті наведено головні принципи реформування податкової системи держави, викладені основні структурні зміни в системі оподаткування юридичних осіб корпоративного типу, досліджено взаємозв'язок між податковим навантаженням та фінансовою стійкістю на прикладі виробничого підприємства в умовах реформування системи оподаткування. Проаналізовано основні показники податкового навантаження та ключові параметри фінансової стійкості виробничого підприємства протягом останніх років.	Для проведення оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємства
2.	Долгошея Н. О. Значення фінансової стійкості аграрних підприємств для здійснення інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / Н. О. Долгошея // Економічний часопис-XXI . - 2013. - № 1-2(1). - С. 30-33	У статті розглянуто вплив фінансової стійкості аграрних підприємств на ефективність інноваційної діяльності шляхом формування відповідних моделей та алгоритму визначення рівня фінансової стійкості	Для оцінки фінансової стійкості
3.	Кіндрат О.В. Фінансова стійкість – компонентна складова комплексної характеристики фінансового стану підприємства / О.В. Кіндрат // Нвуковий вісник НЛТУ України. – 2011. – С. 216 - 221	Узагальнено та зроблено критичний огляд методичних засад існуючого інструментарію оцінювання та аналізу фінансової стійкості підприємств національної економіки. Розглянуто критеріальну взаємозалежність фінансової стійкості і фінансового стану підприємства.	Для оцінки фінансової стійкості суб'єкта господарювання
4.	Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз. Навч. посібник для ВНЗ (рек. МОН України) К.	Аналіз на мікрорівні наповнюється конкретним змістом, зв'язаним з повсякденною фінансово-господарською діяль-	Для організації здійснення фінансового аналізу

	Хай-Тек Прес. -2008. – с.336.	ністю підприємств, їхніх колективів, менеджерів, власників. В даний час необхідно проводити аналіз обґрунтування і виконання бізнес-планів, порівняльний аналіз маркетингових підприємств, тощо.	
5.	Шовкопляс Н. В. Аналіз підходів до визначення сутності поняття "фінансова стійкість підприємства" [Електронний ресурс] / Н. В. Шовкопляс // Управління розвитком. - 2013. - № 15. - С. 147-149.	Проаналізовано підходи до визначення поняття "фінансова стійкість підприємства" різних вчених-економістів. Наведено актуальне для сучасної економіки поняття "управління фінансовою стійкістю підприємства".	Для оцінки фінансової стійкості
6.	Шаблиста Л. Механізм подолання збитковості підприємств і забезпечення їх фінансової стійкості / Л. Шаблиста // Економіка України. - 2009. - № 6. - С. 53-64.	Оґрунтовано необхідність запровадження антикризових інновацій в управлінні підприємствами з метою подолання їх збитковості, а також забезпечення стійкого розвитку кожного із них	Для аналізу показників фінансової стійкості та платоспроможності
7.	Сірко А. Ю. Теоретико-методологічний підхід до аналізу фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / А. Ю. Сірко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2017. - Вип. 27(2). - С. 134-138. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_27(2)_28	У статті розглянуто сутність фінансової стійкості підприємства, необхідність забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Запропоновано методику стратегічного аналізу фінансової стійкості, методику	Теоретико-методологічний підхід до аналізу фінансової стійкості підприємства
8.	Кузенко О. Л. Теоретичні підходи до визначення сутності управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / О. Л. Кузенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2013. - Вип. 43. - С. 152-157.	У статті розглянута сутність управління фінансовою стійкістю. Проаналізоване бачення визначення фінансової стійкості й управління вітчизняними, російськими й закордонними вченими-економістами. На основі даних робіт синтезоване поняття керування фінансовою стійкістю підприємства. Обґрунтовано, що управління фінансовою стійкістю підприємства дозволяє забезпечувати максимально ефективне формування й розподіл фінансових ресурсів,	Для аналізу показників фінансової стійкості

		що в значній мірі дозволить підприємству оптимізувати й підтримувати рівень його фінансової безпеки.	
9.	Кравченко М. С. Сутність фінансової стійкості промислового підприємства / М. С. Кравченко // Вісник економічної науки України. - 2010. - № 2. - С. 61-63	У статті розглядається сутність фінансової стійкості промислового підприємства. Досліджується взаємозв'язок із такими поняттями як ліквідність та платоспроможність.	Для аналізу фінансової стійкості підприємств
10.	Санду И. Оценка финансового состояния предприятия [Текст] / И. Санду, М. Косолапова, В. Свободин // АПК: экономика, управление. - 2011. - № 2. - С. 34-40.	Висвітлено методика оцінки фінансового стану підприємства та запропоновано шляхи її удосконалення.	Для діагностики фінансового стану підприємств, їх фінансової стійкості
11.	Деева Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз. Навч. посібник для ВНЗ К. ЦУЛ. -2007. – с.328	Представлено методика проведення фінансового аналізу. Зазначається, що фінансовий стан підприємства з позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності й платоспроможності.	Для оцінки ліквідності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання
12.	Смірнова Т.О. Фінансова стійкість підприємств / Т.О. Смірнова // Науковий Вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.11. – С. 196-201	Досліджено фінансову стійкість підприємства, підходи різних авторів до трактування сутності понять "стійкість" і "фінансова стійкість", розглянуто оцінку фінансової стійкості, наведено методи оцінки фінансової стійкості.	Для аналізу фінансової стійкості підприємств
13.	Приймак І. І. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / І. І. Приймак // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. - 2012. - № 3. - С. 55–68.	Розглянуто сутність фінансової стійкості підприємства; запропоновано методика стратегічного аналізу фінансової стійкості підприємства, яка передбачає обчислення інтегрального показника фінансової стійкості підприємства, що характеризує його внутрішній фінансовий потенціал та інтегральний показник впливу зовнішнього середовища на фінансову стійкість підприємства; також розроблено, на основі співвідношення згаданих показників, матрицю стратегій забезпечення фінансової стійкості підприємства.	Для стратегічного аналізу фінансової стійкості
14.	Короліщук Л. П. Фінансова стійкість акціонерного	У статті порушується проблема фінансової стабільності під-	Для оцінки фінансової

	товариства як умова його економічного розвитку [Текст] / Л.П. Королішук // Економіка АПК. - 2013. - № 9. - С. 81-87.	приемств. Проаналізовано основні напрями фінансового управління, виділено чотири типи фінансової стійкості та її складові.	стійкості суб'єкта господарювання
15.	Фисун І. Державне регулювання складу та структури активів як засіб забезпечення фінансової стійкості страховиків [Текст] / І. Фисун, Г. Ярова // Ринок цінних паперів України. - 2013. - № 7. - С. 3-8.	У статті досліджуються питання щодо державного регулювання складу та структури активів як засіб забезпечення фінансової стійкості страховиків	Для аналізу фінансової стійкості
16.	Тютюнник Ю. М. Формування методики факторного аналізу показників фінансової стійкості аграрних підприємств [Текст] / Ю. М. Тютюнник // Облік і фінанси АПК. - 2009. - № 1. - С. 111-115	У статті розглядаються питання формування методики факторного аналізу показників фінансової стійкості аграрних підприємств.	Для факторного аналізу показників фінансової стійкості аграрних підприємств
17.	Городня Т. А. Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Т. А. Городня, Т. А. Кузик // Науковий вісник НЛТУ України. - 2013. - Вип. 23.16. - С. 191-196.	Проведено аналіз досліджень фінансової стійкості та платоспроможності підприємств; розглянуто важливість забезпечення стійкості та платоспроможності; проведено аналіз фінансової стійкості та платоспроможності обраного підприємства; проведено рейтингову оцінку відносних показників фінансової стійкості підприємства за методикою О.Д. Шеремета.	Для аналізу фінансової стійкості
18.	Кузьмич О. Теоретико-методологічні основи аналізу стійкості фінансового сектору / О. Кузьмич // Збір. наук. праць Національної академії державного управління при Президентові України. - 2009. - Вип. 2. - С. 93-102.	В статті розглянуто теоретико-методологічні основи аналізу стійкості фінансового сектору.	Для управління фінансовою стійкістю підприємства
19.	Дудар А. А. Аналіз та оптимізація структури капіталу з метою підвищення рівня фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / А. А. Дудар, О. М. Вакульчик // Молодий вчений. - 2018.	у статті досліджено методологічні особливості визначення оптимальної структури капіталу з метою зміцнення фінансової стійкості підприємства. наведено переваги та недоліки використання власного та позикового капіталу.	Аналіз та оптимізація структури капіталу з метою підвищення рівня фінансової стійкості підприємства

	- № 1(2). - С. 878-882. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(2)_75	досліджено методи та критерії оптимізації структури капіталу. за допомогою методу оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації його середньозваженої вартості, заснованого на попередній оцінці вартості власного і позикового капіталу за різних умов та обсягів його залучення, здійснено багатоваріантні розрахунки показників середньозваженої вартості капіталу та ефекту фінансового	
20.	Фурик В. Г. До питання визначення показників фінансової стійкості підприємств / В. Г. Фурик // Регіональна бізнес-економіка та управління. - 2013. - № 2. - С. 129-136	У статті розглядаються питання визначення показників фінансової стійкості підприємств. Представлено методику їх обчислення та практику застосування.	Для аналізу фінансової стійкості
21.	Марцин В. С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість - основні складові оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / В. С. Марцин // Економіка. Фінанси. Право. - 2008. - № 7. - С. 26-29	Досліджено поняття «платоспроможність» та «фінансова стійкість» як основні складові оцінки фінансового стану підприємства. Досліджено взаємозв'язок між ними, фактори впливу.	Для аналізу показників фінансової стійкості та платоспроможності
22.	Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / О. С. Козлова // Молодий вчений. - 2017. - № 10. - С. 914-918. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_209	У статті розглянуто сутність та необхідність фінансової стійкості підприємства. Виділено основні підходи до визначення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Проаналізовано систему показників оцінки фінансової стійкості підприємства. Виявлено найбільш оптимальні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства.	Методика оцінки фінансової стійкості підприємства
23.	Гребенюк Н. О. Динамічний аналіз фінансової стійкості підприємств [Електронний ресурс] / Н. О. Гребенюк // Теорія та практика державного управління. - 2012. - Вип. 3. - С. 316-322	Розглянуто питання оцінки фінансової стійкості підприємств. Проведено порівняльний аналіз існуючих методичних підходів до оцінки фінансової стійкості. Сформульовано пропозиції щодо покращення механізму побудови фінансової стратегії розвитку підприємства на базі	Для аналізу фінансової стійкості

		вдосконалення системи динамічної оцінки фінансової стійкості та управління фінансовими потоками підприємства.	
24.	Ромашенко О. Коефіцієнт платоспроможності - як показник фінансової стійкості страховиків / О. Ромашенко // Страхова справа. - 2010. - № 3. - С. 38-40	Розглядаються актуальні питання аналізу ліквідності та платоспроможності. Особлива увага відводиться коефіцієнту платоспроможності	Для аналізу ліквідності та платоспроможності
25.	Юрій Е. О. Дослідження фінансової стійкості в системі оцінки фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / Е. О. Юрій, Л. А. Бербєка // Молодий вчений. - 2017. - № 10. - С. 1112-1117. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_252	У статті здійснено дослідження фінансової стійкості в системі оцінки фінансового стану підприємства	Дослідження фінансової стійкості в системі оцінки фінансового стану підприємства
26.	Шпаковська Н. І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків [Електронний ресурс] / Н. І. Шпаковська // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції . - 2013. - № 3. - С. 100-105	Виділено внутрішню і зовнішню складові фінансової стійкості банку в контексті концепції сталого розвитку. Розроблено методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банку. Наведено характеристику ключових критеріїв фінансової стійкості банку відповідно до суб'єктів оцінки. Обґрунтовано класифікацію показників і заходи щодо підвищення фінансової стійкості банку	Для аналізу показників фінансової стійкості
27.	Мулик Я. І. Оцінка фінансової стійкості як інструменту управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств [Електронний ресурс] / Я. І. Мулик // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2015. - № 2. - С. 283-291. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2015_2_41	Здійснено аналіз літературних джерел щодо характеристики категорії «фінансова стійкість» та визначено системи показників для її оцінки, що зазначені в працях вчених. Розроблено модель методичного та обліково-аналітичного забезпечення оцінки стану фінансової стійкості як складової фінансової безпеки молокопереробних підприємств. Дана система складається з підходу до розрахунку комплексу показників фінансової стійкості, їх	Оцінка фінансової стійкості як інструменту управління фінансовою безпекою підприємств

		інформаційного забезпечення, обґрунтування впливу факторів, та інформаційного забезпечення управління даними факторами. Визначено напрями зміни прогнозних значень показників фінансової стійкості в результаті зміни їх складових.	
28.	Дуброва Н. П. Управління фінансовою стійкістю сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Н. П. Дуброва, В. В. Антоненко // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . - 2018. - № 11(2). - С. 8-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_11(2)_3	У статті розглянуто значення фінансової стійкості, а також ролі фінансової стійкості в забезпеченні стабільного функціонування сільськогосподарського підприємства. Висвітлено методичні підходи щодо оцінки фінансової стійкості підприємств. Розкрито комплексну методику визначення фінансової стійкості на сільськогосподарських підприємствах	Управління фінансовою стійкістю сільськогосподарських підприємств
29.	Томчук О. Ф. Оцінка фінансової стійкості - важлива характеристика фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / О. Ф. Томчук // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2015. - Вип. 12(2). - С. 240-250. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2015_12(2)_31	У статті здійснено оцінку фінансової стійкості, як важливої характеристики фінансового стану підприємства. В ході аналізу було встановлено неоднозначність думок вчених щодо визначення даної категорії та виділено основні підходи до трактування сутності поняття «фінансова стійкість».	Оцінка фінансової стійкості підприємства
30.	Супрун Н. О. Сутність та зміст поняття управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / Н. О. Супрун // Управління розвитком . - 2013. - № 16. - С. 69-72.	Досліджено сутність управління фінансовою стійкістю підприємства, а саме визначено особливості управління фінансовою стійкістю та етапи процесу управління фінансовою стійкістю. Проаналізовано підходи різних авторів до трактування сутності понять "фінансова стійкість підприємства" та "управління фінансовою стійкістю підприємства".	Для аналізу показників фінансової стійкості
31.	Коцербуба Н. В. Процедури та прийоми аудиту	Досліджено процедури та прийоми аудиту фінансової	Процедури та прийоми аудиту

	<p>фінансової стійкості та платоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Н. В. Коцеруба // Формування ринкових відносин в Україні. - 2018. - № 5. - С. 84-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2018_5_14</p>	<p>стійкості та платоспроможності підприємства</p>	<p>фінансової стійкості та платоспроможності підприємства</p>
32.	<p>Мулик Т. О. Особливості діагностики фінансової стійкості підприємств України [Електронний ресурс] / Т. О. Мулик, А.В. Колісник // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. – 2018. – № 1 (12). – Режим доступу : http://easterneurope-bm.in.ua/journal/12_2018/6.pdf.</p>	<p>Визначено сутність фінансової стійкості. Розглянуто основні завдання та етапи діагностики фінансової стійкості. Досліджено основні методи та показники діагностики фінансової стійкості. Проаналізовано наявність власних оборотних коштів підприємств України за видами економічної діяльності у 2013 – 2016 рр. Визначено напрямки поліпшення фінансової стійкості підприємств, які сприятимуть виходу з кризи та забезпечать їх належний фінансово-економічний стан.</p>	<p>Особливості діагностики фінансової стійкості підприємств України</p>

1.4. Нормативна база аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю

Функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення здійснюється в рамках нормативно-правового поля. Зокрема при складанні річної фінансової звітності, а також розробки системи діагностики фінансового стану підприємства необхідно керуватися:

- Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні". Ним визначено, що бухгалтерський облік забезпечує надання користувачам фінансової звітності для прийняття відповідних рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, власний капітал, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

- Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

- Законом України «Про аудиторську діяльність». Ним визначено правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і його дію

спрямовано на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів інформації.

Ці документи регламентують обсяг і порядок заповнення фінансової звітності підприємства та контроль за її достовірністю.

В таблиці 1.4. представимо більш детальний огляд нормативно-правових актів, що регламентують питання досліджуваної теми.

Таблиця 1.4

**Нормативна база аналітичного забезпечення
управління фінансовою стійкістю**

№	Назва документу	Зміст	Сфера використання
1	2	3	4
1.	Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99р. № 996 XIV (зі змінами та доповненнями)	Закон регулює організацію обліку та звітності і визначає, що фінансова звітність - це бухгалтерська звітність, що містить відомості про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.	Організація обліку та фінансової звітності
2.	Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI	Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування.	Оподаткування платників податків
3.	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 р. №291.	Визначає синтетичні рахунки та субрахунки для відображення майна, капіталу, зобов'язань, витрат, доходів та фінансових результатів в системі фінансового обліку	Організація бухгалтерського обліку
4.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73	Ним визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Норми положення застосовуються до фінансової звітності і	Регулює складання та подання фінансової звітності починаючи із I кварталу 2013 року і в наступних

		консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством.	звітних періодах.
5.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Консолідована фінансова звітність": Наказ Міністерства фінансів України 27 червня 2013 року № 628	Це Національне положення (стандарт) визначає порядок складання консолідованої фінансової звітності та загальні вимоги до розкриття інформації щодо складання консолідованої фінансової звітності. Норми цього положення застосовуються групою юридичних осіб, яка складається з материнського підприємства та дочірніх підприємств	
6.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 „Дебіторська заборгованість”: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999р. №246	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість і розкриття її у фінансовій звітності	Організація обліку дебіторської заборгованості
7.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999р. №290	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності.	Організація обліку доходів
8.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. №318.	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій сфері.	Організація обліку витрат
9.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 „Фінансові інвестиції”: Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000р. №91	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та її розкриття у фінансовій звітності	Організація обліку фінансових інвестицій
10.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 “Зобов'язання”: наказ Мінфіну України від 31.01.2000 р. № 20.	Визначає методологічні засади формування бухгалтерського обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності.	Організація обліку зобов'язань

11.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 „Фінансові інструменти”: Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000р. №91	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інструменти та її розкриття у фінансовій звітності	Організація обліку фінансових інструментів
12.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 „Фінансова звітність за сегментами”: Наказ Міністерства фінансів України від 19.05.2005р. №412	Визначає методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати, активи і зобов'язання звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності	Організація фінансової звітності за сегментами
13.	Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006р. №14.	Визначення підстав для виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства	Методика аналізу фінансового стану та виявлення ознак неплатоспроможності підприємств
14.	Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства: Наказ Міністерства аграрної політики України від 17 грудня 2007 р. № 921.	Затверджено Методичні рекомендації щодо складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства. Рекомендовано керівникам державних підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Мінагрополітики, при складанні розпорядчих документів про облікову політику.	Ведення облікової політики підприємства
15.	Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 635	Затверджено Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства	Ведення облікової політики підприємства
16.	Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 №433	Затверджено Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності	Заповнення форм фінансової звітності

РОЗДІЛ 1

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Роль, завдання та етапи аналізу фінансової стійкості

У сучасних складних економічних умовах господарювання управлінському персоналу українських підприємств при прийнятті управлінських рішень необхідно докладати значних зусиль для здійснення моніторингу фінансового стану з урахуванням сучасних вимог та змін у законодавчій сфері. Основою фінансово-господарської стабільності діяльності і передумовою сталої життєдіяльності в умовах ринкової економіки є високий рівень фінансової стійкості підприємства. Саме тому актуальною постає проблема своєчасної та реалістичної оцінки рівня фінансової стійкості підприємства для подальшого визначення необхідності або доцільності впровадження методів антикризового управління [84].

Головною проблемою ефективного функціонування підприємств України є відсутність комплексної системи оцінки фінансової стійкості підприємств, яка б справді допомагала керівництву підприємства виявляти «вузькі» міста та ухвалювати правильні управлінські рішення. Поява значної кількості підприємств, заснованих на недержавних формах власності, недосконала система оподаткування, кредитування і розрахунків, певний розвиток ринкової інфраструктури у сфері фінансово-кредитних відносин – усе це вимагає від суб'єктів господарювання вміння оцінювати фінансову стійкість свого підприємства [13].

Отже, значення оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в тому, що за її результатами в умовах кризової економіки у суб'єктів господарювання з'являється можливість якісніше здійснювати фінансове управління стосовно забезпечення стабільного і поступального розвитку підприємства, оперативно реагувати на зміни його ринкового середовища, спостерігати за показниками, що впливають на платоспроможність і

фінансову рівновагу, визначати заходи щодо збереження підвищення ефективності фінансово господарської діяльності підприємства.

Відповідно до ст. 63 ГК України, залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів: приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи); підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності); комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади; державне підприємство, що діє на основі державної власності; підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності) [15].

У процесі аналізу використовують відносні показники (коефіцієнти) фінансової стійкості підприємства. Розраховані коефіцієнти за звітний період порівнюють з їх нормативним рівнем, із відповідними показниками за попередні періоди та на аналогічних підприємствах. На основі отриманих результатів визначають рівень фінансового стану, слабкі і сильні сторони діяльності підприємства [36].

Вважаємо, що сучасні системи показників оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання насамперед повинні бути зорієнтовані на використання розширеного, структурованого переліку. Необхідність та значення оцінки фінансової стійкості зумовлені потребою систематичного аналізу та вдосконалення роботи підприємств в умовах ринкових відносин, необхідності перманентного контролю ефективності використання фінансових ресурсів, а також пошуку резервів зміцнення фінансової стабільності підприємства в складних економічних умовах.

У цілому використання українськими аналітиками фінансових коефіцієнтів має свої недоліки. По-перше, велику кількість показників було запозичено у зарубіжних економістів без будь-яких коментарів або мінімальної адаптації до специфіки функціонування українських підприємств з урахуванням впливу факторів трансформаційної економіки. По-друге, на

відміну від західної практики відбору показників залежно від мети аналізу сучасними українськими економістами пропонуються до розрахунку всі існуючі показники [84].

Загальне оцінювання фінансової стійкості передбачає визначення: стійкості джерел формування капіталу; ресурсної стійкості; стійкості управління [7].

Дослідження структури пасиву балансу дає змогу встановити можливі причини фінансової стійкості (нестійкості) підприємства. Так, збільшення частки власного капіталу за рахунок будь-якого джерела сприяє посиленню фінансової стійкості підприємства. Наявність нерозподіленого прибутку може розглядатися як джерело поповнення оборотних засобів і зменшення поточної кредитної заборгованості. Особлива роль аналізу власного капіталу під час оцінювання фінансової стійкості зумовлена його функціями. Величина власного капіталу забезпечує довіру партнерів підприємства, що визначає можливість отримання від них фінансових вкладень у разі необхідності усунення впливу несприятливих факторів. Незначна частка власного капіталу посилює підприємницький ризик кредиторів [25].

Отже, оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає проведення об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі його фінансової стабільності і незалежності, а також аналізу відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності [81].

Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції.

Основними завданнями аналізу рівня фінансової стійкості підприємства є (рис. 2.1): аналіз складу і розміщення активів господарського суб'єкта; дослідження динаміки і структури джерел фінансових ресурсів; визначення рівня забезпечення власними оборотними коштами; аналіз

кредиторської та дебіторської заборгованості; оцінка рівня платоспроможності [81].

Аналіз фінансової стійкості підприємства можна розподілити на два етапи:

1) оцінювання фінансової стійкості — розрахунок відносних та абсолютних показників, що ґрунтуються на порівнянні активів та їх джерел фінансування;

2) оцінювання запасу фінансової стійкості — аналіз критичного обсягу реалізації, зони безпеки, операційного та фінансового левериджу.

Рис. 2.1. Основні елементи аналізу фінансової стійкості

Аналіз складу і розміщення активів господарського суб'єкта проводиться на основі таблиці порівняльно-аналітичного балансу за статтями

активів за допомогою методів вертикального (структурного) та горизонтального (динамічного) аналізу.

Досягнення стійкого фінансового стану можливе за достатності власного капіталу, при ефективному використанні активів, достатньому рівні рентабельності з урахуванням операційного і фінансового ризиків, при достатній ліквідності, стабільних доходах і широких можливостях залучення позикових коштів. Для забезпечення фінансової стійкості у підприємства має бути гнучка структура капіталу, вміння організувати його рух у такий спосіб, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для самофінансування.

2.2. Методика та організація аналізу показників фінансової стійкості

Фінансова стійкість — одна з характеристик відповідності структури джерел фінансування в структурі активів. На відміну від платоспроможності, яка оцінює оборотні активи й короткострокові зобов'язання підприємства, фінансова стабільність визначається на основі співвідношення різних видів джерел фінансування і його відповідності складу активів [54].

Фінансова стійкість — це стабільність фінансового становища підприємства, забезпечувана достатньою часткою власного капіталу в складі джерел фінансування. Достатня частка власного капіталу означає, що позикові джерела фінансування використовуються підприємством лише в тих межах, у яких воно може забезпечити їх повне й своєчасне повернення. І з цього погляду короткострокові зобов'язання за сумою не повинні перевищувати вартості ліквідних активів. У цьому випадку ліквідні активи — не всі оборотні активи, які можна швидко перетворити в гроші без відчутних втрат вартості в порівнянні з балансовою, а тільки їхню частину. У складі ліквідних активів — запаси й незавершене виробництво. Їхнє перетворення в гроші можливо, але воно порушить безперебійну діяльність підприємства.

Мова йде лише про ті ліквідні активи, перетворення яких у гроші є природною стадією їхнього руху. Крім самих коштів і фінансових вкладень сюди належать дебіторська заборгованість і запаси готової продукції, призначені для продажу [54].

Фінансова стійкість підприємства визначається ступенем забезпеченості запасів і витрат власними й позиковими джерелами їхнього формування, співвідношенням обсягів власних і позикових коштів і характеризується системою абсолютних і відносних показників.

У ході виробничої діяльності на підприємстві йде постійне формування (поповнення) запасів товарно-матеріальних цінностей. Для цього використовуються як власні оборотні кошти, так і позикові (довгострокові й короткострокові кредити й позики). Аналізуючи відповідність або невідповідність (надлишок або нестача) коштів для формування запасів і витрат, визначаємо абсолютні показники фінансової стабільності [49].

Основними джерелами інформації для проведення фінансового аналізу є фінансова звітність (ф. № 1 «Баланс», ф. № 2 «Звіт про фінансові результати», ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів», ф. № 4 «Звіт про власний капітал», ф. № 5 «Примітки до річного фінансового звіту»), дані статистичного, бухгалтерського та оперативного обліку стосовно фінансових ресурсів підприємства [49].

Застосуємо охарактеризовані методичні підходи на практиці та проведемо аналіз показників фінансової стійкості в досліджуваних підприємствах.

В таблиці 2.1 наведемо основні показники діяльності досліджуваних підприємств за 2015-17 рр. Дані табл. 2.1 свідчать, що власний капітал має тенденцію до зростання. Так, в ДП ДГ "Бохоницьке" він зріс відповідно на 59 тис. грн. та 48 тис. грн., в ДП ДГ "Артеміда" – 7846 тис. грн. та 2124 тис. грн., в АПП "Перемога" – 6579 тис. грн. та 1874 тис. грн. Разом із цим, слід відмітити, що в ДП ДГ "Бохоницьке", власний капітал має від'ємне значення, що свідчить про значну суму непокритого збитку.

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності досліджуваних підприємств

Показники	2015	2016	2017	Відхилення 2017 р. від	
				2 015р.	2 016р.
ДП ДГ "Бохоницьке"					
Необоротні активи	2286	1973	1838	-448	-135
Основні засоби	2045	1734	1599	-446	-135
Запаси	2661	3593	2384	-277	-1209
Дебіторська заборгованість	266	241	116	-150	-125
Грошові кошти	17	7	28	11	21
Оборотні активи	3024	3915	2587	-437	-1328
Власний капітал	-89	-78	-30	59	48
Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0	0
Кредиторська заборгованість	5386	5951	4407	-979	-1544
Поточні зобов'язання	5399	5966	4455	-944	-1511
Підсумок пасивів (активів)	5310	5888	4425	-885	-1463
Прибуток до оподаткування	-1246	45	193	1439	148
Чистий дохід	3696	10772	8669	4973	-2103
Чистий прибуток	-1246	45	193	1439	148
ДП ДГ "Артеміда"					
Необоротні активи	24866	24433	25405	539	972
Основні засоби	13641	13658	15173	1532	1515
Запаси	9134	9825	10211	1077	386
Дебіторська заборгованість	1257	926	1262	5	336
Грошові кошти	140	689	688	548	-1
Оборотні активи	14217	15275	15385	1168	110
Власний капітал	30049	35771	37895	7846	2124
Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0	0
Кредиторська заборгованість	9034	3937	2895	-6139	-1042
Поточні зобов'язання	9034	3937	2895	-6139	-1042
Підсумок пасивів (активів)	39083	39708	40790	1707	1082
Прибуток до оподаткування	563	5722	6123	5560	401
Чистий дохід	19953	33890	42062	22109	8172
Чистий прибуток	563	5722	6123	5560	401
АПП "Перемога"					
Необоротні активи	4967	8748	9270	4303	522
Основні засоби	4001	7747	7978	3977	231
Запаси	6146	10765	14419	8273	3654
Дебіторська заборгованість	343	484	739	396	255
Грошові кошти	2004	213	126	-1878	-87
Оборотні активи	10356	13040	16795	6439	3755
Власний капітал	14107	18812	20686	6579	1874
Довгострокові зобов'язання	676	2548	1772	1096	-776
Кредиторська заборгованість	165	168	1810	1645	1642
Поточні зобов'язання	540	428	3607	3067	3179
Підсумок пасивів (активів)	15323	21788	26065	10742	4277
Прибуток до оподаткування	2454	4724	1999	-455	-2725
Чистий дохід	14632	16012	20246	5614	4234
Чистий прибуток	2454	4724	1999	-455	-2725

Поточні зобов'язання мають тенденцію і до росту і до спаду. Так, на підприємствах ДП ДГ "Бохоницьке" та ДП ДГ "Артеміда" вони зменшилась відповідно: ДП ДГ "Бохоницьке" (-944 тис. грн. та 1544 тис. грн.) та ДП ДГ "Артеміда" (- 6139 тис. грн. та 1042 тис. грн.). На підприємстві АПП "Перемога" даний показник зростає на 3067 тис. грн. та 3179 тис. грн.

Чистий дохід підприємств також має тенденцію і до росту і до спаду. На підприємствах за досліджуваний період відбулись такі зміни в 2017 році порівняно із 2015 то 2016 роками: ДП ДГ "Бохоницьке" (+4973 тис. грн. та - 2103 тис. грн.), на ДП ДГ "Артеміда" (+22109 тис. грн. та +8172 тис. грн.), на АПП "Перемога" (+5614 тис. грн. та +4234 тис. грн.)

Розрахуємо наявність власних оборотних коштів на підприємствах (табл. 2.2):

З даної таблиці видно, що спостерігається нестача власних оборотних коштів в ДП ДГ "Бохоницьке", відповідно по роках: 2015 р.- 2375 тис. грн., 2016 р. – 20151 тис. грн., 2017 р. – 1868 тис. грн. Проте за період дослідження вона зменшується.

Для ДП ДГ "Артеміда" характерна наявність власних оборотних коштів. Причому за період дослідження вона зросла в порівнянні з 2015 р. на 7307 тис. грн., в порівнянні з 2016 р. на 1152 тис. грн. На АПП "Перемога" величина власних оборотних коштів також зросла за період дослідження.

Загалом, величина власних оборотних коштів (функціонуючий капітал) характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства (тобто активів, які мають оборотність менше одного року). Цей розрахунковий показник залежить як від структури активів, так і від структури джерел коштів. Показник має особливо важливе значення для підприємств, які займаються комерційною діяльністю та іншими посередницькими операціями. При інших рівних умовах ріст цього показника в динаміці розглядається як позитивна тенденція. Головним та постійним джерелом збільшення власних оборотних коштів є прибуток.

Таблиця 2.2

**Аналіз власних оборотних коштів
на досліджуваних підприємствах, тис. грн.**

Показники	2015	2016	2017	Відхилення 2017 р. від	
				2 015р.	2 016р.
ДП ДГ "Бохоницьке"					
Загальна сума поточних активів	3024	3915	2587	-437	-1328
Загальна сума короткострокових зобов'язань	5399	5966	4455	-944	-1511
Величина власних оборотних коштів	-2375	-2051	-1868	507	183
Частка в сумі поточних активів, %:					
власного капіталу (рядок 3 : рядок 1) × 100;	-78,5	-52,4	-72,2	6,3	-19,8
позикового капіталу (рядок 2 : рядок 1) × 100	178,5	152,4	172,2	-6,3	19,8
ДП ДГ "Артеміда"					
Загальна сума поточних активів	14217	15275	15385	1168	110
Загальна сума короткострокових зобов'язань	9034	3937	2895	-6139	-1042
Величина власних оборотних коштів	5183	11338	12490	7307	1152
Частка в сумі поточних активів, %:					
власного капіталу (рядок 3 : рядок 1) × 100;	36,5	74,2	81,2	44,7	7,0
позикового капіталу (рядок 2 : рядок 1) × 100	63,5	25,8	18,8	-44,7	-7,0
АПП "Перемога"					
Загальна сума поточних активів	10356	13040	16795	6439	3755
Загальна сума короткострокових зобов'язань	540	428	3607	3067	3179
Величина власних оборотних коштів	9816	12612	13188	3372	576
Частка в сумі поточних активів, %:					
власного капіталу (рядок 3 : рядок 1) × 100;	94,8	96,7	78,5	-16,3	-18,2
позикового капіталу (рядок 2 : рядок 1) × 100	5,2	3,3	21,5	16,3	18,2

Отже, для нормальної життєдіяльності підприємству необхідні власні оборотні кошти. Коли підприємство має короткострокові борги, то воно зобов'язане сплатити їх поточними активами. Якщо після сплати у нього залишається «нуль» власних оборотних коштів, то воно не в змозі погасити довгострокові борги поточними активами. Якщо отримують суми зі знаком

«→», то це означає, що підприємство не може розраховатися за короткостроковими зобов'язаннями. Для успішної діяльності ДП ДГ "Артеміда" та АПП "Перемога" має достатньо власних оборотних коштів, в ДП ДГ "Бохоницьке" з цим є проблеми.

Крім розрахунку та аналізу динаміки наявності власних оборотних коштів у процесі оцінювання фінансової стійкості досліджується низка її відносних показників [47]:

Коефіцієнт фінансової незалежності $K_{\text{фн}}$, (його ще називають коефіцієнтом автономності, коефіцієнтом власності), який розраховується як відношення власного капіталу (ВК) до загального капіталу (валюти балансу ВБ):

$$K_{\text{фн}} = \frac{\text{ВК}}{\text{ВБ}} \times 100\% \quad (2.1)$$

Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{\text{фз}}$), який характеризує частку боргу у загальному капіталі і розраховується як відношення позикового капіталу (ПК) до загального капіталу (валюти балансу):

$$K_{\text{фз}} = \frac{\text{ПК}}{\text{ВБ}} \times 100\% \quad (2.2)$$

Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{\text{фр}}$, плече фінансового важеля), який розраховується відношенням позикового капіталу до власного:

$$K_{\text{фр}} = \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}} \times 100\% \quad (2.3)$$

Коефіцієнт самофінансування (фінансування, фінансової стійкості, ($K_{\text{фст}}$) — розраховується як відношення власного капіталу до позикового:

$$K_{\text{фст}} = \frac{\text{ВК}}{\text{ПК}} \quad (2.4)$$

Коефіцієнт показує співвідношення між власним і позиковим капіталом. Рекомендоване значення ≥ 1 . Характеризує можливість покриття власним капіталом позикових коштів.

Деякі автори під коефіцієнтом самофінансування розуміють показник грошової віддачі інвестицій і розраховують його як відношення грошового

поток до суми інвестицій:

$$K_{\text{сф}} = \frac{\text{Грошовий потік}}{\text{сума інвестицій}} \quad (2.5)$$

Коефіцієнт показує, яку частину інвестицій можна покрити за рахунок грошового потоку;

Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих активів ($K_{\text{см}}$) — розраховується як відношення мобільних (оборотних) активів до іммобілізованих (необоротних) активів:

$$K_{\text{см}} = \frac{\text{Пр. АБ}}{\text{Ір. АБ}} \quad (2.6)$$

Коефіцієнт показує, скільки оборотних активів припадає на кожну гривню необоротних активів. Теоретичне значення (межі) цього показника визначаються індивідуально для кожного підприємства. Чим вище його значення, тим більше коштів авансується в мобільні (оборотні) активи;

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів розраховується як відношення суми довгострокових залучених коштів до величини довгострокового капіталу:

$$K_{\text{дзк}} = \frac{\sum \text{ДЗК}}{\text{ДК}} \quad (2.7)$$

де $\sum \text{ДЗК}$ — сума довгострокових залучених коштів;

ДК — довгостроковий капітал.

Коефіцієнт характеризує структуру капіталу. Показує частку довгострокових залучених коштів, використаних для фінансування активів поряд із власними коштами. Зростання цього показника є негативною тенденцією, яка означає, що підприємство починає все сильніше залежати від зовнішніх інвесторів;

Коефіцієнт довгострокових зобов'язань ($K_{\text{дзб}}$) — розраховується як відношення довгострокових зобов'язань до загальної суми залучених коштів:

$$K_{\text{дзб}} = \frac{\text{Пр. ПБ}}{\text{Пр. ПБ} + \text{ІВр. ПБ}} \quad (2.8)$$

Коефіцієнт показує, наскільки підприємство залежить від

довгострокових зобов'язань у загальній сумі позикових коштів. Нормативне значення коефіцієнта — менше 0,2—0,3;

Коефіцієнт поточних зобов'язань ($K_{пзб}$) розраховується як відношення поточних зобов'язань до загальної суми залучених коштів:

$$K_{пзб} = \frac{\text{Пр. ПБ}}{\text{Пр. ПБ} + \text{IVр. ПБ}}. \quad (2.9)$$

Коефіцієнт показує, наскільки підприємство залежить від поточних зобов'язань у загальній сумі позикового капіталу. Нормативне значення коефіцієнта — менше 0,5—0,6;

Коефіцієнт фінансового левериджу ($K_{фл}$) — розраховується відношенням довгострокових зобов'язань до власного капіталу:

$$K_{фл} = \frac{\text{ДК}}{\text{ВК}} = \frac{\text{Пр. ПБ}}{\text{Ір. ПБ}}. \quad (2.10)$$

Коефіцієнт характеризує залежність підприємства від довгострокового капіталу. Рекомендоване значення — менше 0,1. Зростання цього коефіцієнта свідчатиме про збільшення фінансового ризику;

Коефіцієнт обслуговування боргу ($K_{обб}$) — розраховується як відношення позикового капіталу до грошового потоку від операційної діяльності:

$$K_{обб} = \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Грошовий потік від операційної діяльності}}. \quad (2.11)$$

Коефіцієнт показує спроможність підприємства погашати свої зобов'язання за рахунок коштів від основної діяльності;

Коефіцієнт маневреності власного капіталу (власних коштів, $K_{мвк}$) — розраховується як відношення власних оборотних коштів до власного капіталу:

$$K_{\text{мвк}} = \frac{\sum \text{ВОК}}{\text{ВК}} = \frac{\text{II р. АБ} - \text{IV р. ПБ}}{\text{I р. ПБ}}, \quad (2.12)$$

де $\sum \text{ВОК}$ — сума власних оборотних коштів.

Коефіцієнт характеризує ступінь мобілізації власного капіталу, показує, яка частина власного капіталу знаходиться в обігу, тобто у тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими засобами.

Чим вище цей показник, тим більше забезпечується гнучкість у використанні власних коштів господарюючого суб'єкта. Оптимальне значення показника — 0,5, (на думку деяких авторів — більше 0,3);

Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами ($K_{\text{мз}}$) розраховується відношенням суми власних оборотних коштів до запасів:

$$K_{\text{мз}} = \frac{\sum \text{ВОК}}{\text{ЗЗ}}, \quad (2.13)$$

де ЗЗ — запаси.

За формою балансу згідно з НП(С)БО 1 в чисельнику буде різниця між розділом II активу балансу та розділом IV пасиву балансу, в знаменнику — сума рядків 1101—1120 розділу II активу балансу. $K_{\text{мз}}$ показує, якою мірою матеріальні запаси покриті власними коштами і не потребують залучення позикових.

Цей коефіцієнт необхідно розглядати у взаємозв'язку зі станом виробничих запасів. Якщо на підприємстві є значні надлишкові запаси, то власні оборотні кошти не покривають їх повністю, тому коефіцієнт буде набагато менше 1.

За умови нестачі запасів для проведення нормальної виробничо-торговельної діяльності підприємства коефіцієнт буде більше 1, але це не свідчить про стійкість фінансового стану.

Нормальним явищем є рівень коефіцієнта 60—80 %.

Деякі автори нижньою критичною величиною вважають 50 %;

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу (власних оборотних коштів - $K_{\text{мрк}}$) розраховується як відношення запасів до власних оборотних активів:

$$K_{\text{мрк}} = \frac{\sum \text{рядків 1101 - 1120}}{\text{Пр. АБ} - \text{Пр. ПБ}}. \quad (2.14)$$

Цей показник, зворотний коефіцієнту забезпечення запасів власними оборотними коштами, характеризує питому вагу запасів як матеріальних оборотних активів у власних оборотних коштах.

Величина робочого капіталу залежить від ефективності управління запасами (планування, нормування їх величини, прогнозування на майбутнє, раціональне використання і тощо), стану дебіторської заборгованості (тенденція до її зменшення) та величини грошових коштів, їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій;

Індекс постійного активу ($I_{\text{па}}$) — розраховується як відношення основного капіталу до власного капіталу:

$$I_{\text{па}} = \frac{\text{ОСК}}{\text{ВК}} = \frac{\text{Пр. АБ}}{\text{Пр. ПБ}}, \quad (2.15)$$

де ОСК — основний капітал.

Індекс використовується для характеристики стану основного капіталу, показує питому вагу необоротних активів у джерелах власних засобів;

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів ($K_{\text{рвоз}}$) розраховується як відношення залишкової вартості основних фондів до сукупності усіх активів підприємства:

$$K_{\text{рвоз}} = \frac{\text{ЗВОФ}}{\sum \text{АП}}, \quad (2.16)$$

де ЗВОФ — залишкова вартість основних фондів;

$\sum \text{АП}$ — сума активів підприємства.

Коефіцієнт відображує питому вагу основних засобів у загальному капіталі підприємства.

Систему показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства, унаочнює рис. 2.2.

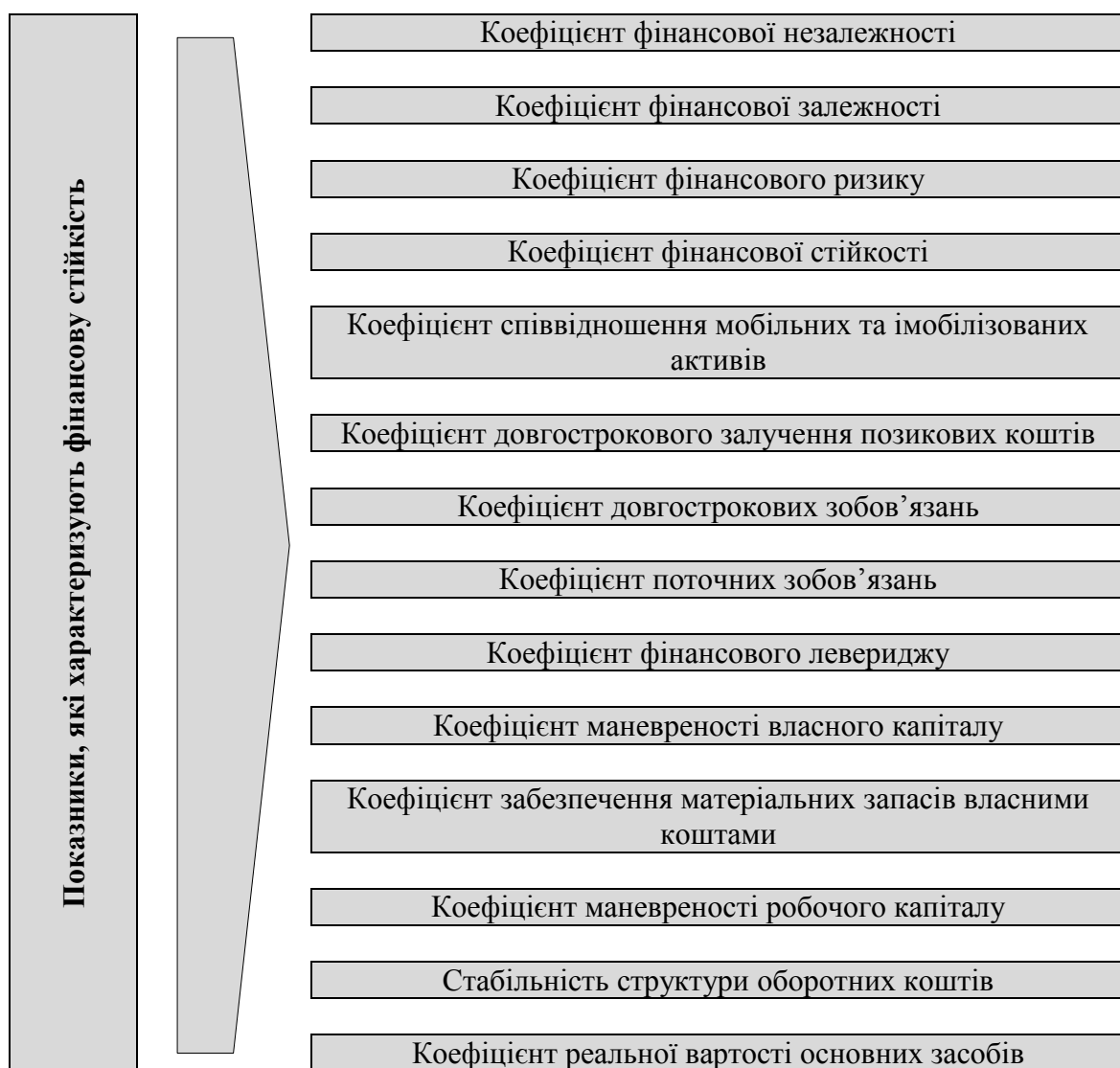

Рис.2.2. Система показників, які характеризують фінансову стійкість

Розглянемо відносні показники фінансової стійкості досліджуваних підприємств за 2015-2017 роки в табл. 2.3.

З даних таблиці бачимо, що ДП ДГ «Бохоницьке» має низьку фінансову стійкість, про свідчать відповідні показники. Так, забезпеченість власними коштами на цьому підприємстві має від'ємне значення, що

свідчить про відсутність коштів для фінансування. В процесі діяльності підприємство використовує позичені та залучені кошти (рис. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз показників фінансової стійкості досліджуваних підприємств

Показник / коефіцієнт	Нормативи	Роки			Відхилення 2017 р від	
		2015	2016	2017	2015	2016
ДП ДГ «Бохоницьке»						
Забезпеченості власними коштами		-0,79	-0,52	-0,72	0,06	-0,20
Співвідношення залучених і власних коштів	<1	-60,66	-76,49	-148,50	-87,84	-72,01
Автономії	>0,5	-0,02	-0,01	-0,01	0,01	0,01
Маневреності власних коштів	>0,2	26,69	26,29	62,27	35,58	35,97
Ефективності використання власних коштів	>0,4	0,52	-0,02	-0,10	-0,63	-0,08
Використання фінансових ресурсів усього майна	збільшення	-0,23	0,01	0,04	0,28	0,04
ДП ДГ «Артеміда»						
Забезпеченості власними коштами		0,36	0,74	0,81	0,45	0,07
Співвідношення залучених і власних коштів	<1	0,30	0,11	0,08	-0,22	-0,03
Автономії	>0,5	0,77	0,90	0,93	0,16	0,03
Маневреності власних коштів	>0,2	0,17	0,32	0,33	0,16	0,01
Ефективності використання власних коштів	>0,4	0,11	0,50	0,49	0,38	-0,01
Використання фінансових ресурсів усього майна	збільшення	0,01	0,14	0,15	0,14	0,01
АПП "Перемога"						
Забезпеченості власними коштами		0,88	0,77	0,68	-0,20	-0,09
Співвідношення залучених і власних коштів	<1	0,09	0,16	0,26	0,17	0,10
Автономії	>0,5	0,92	0,86	0,79	-0,13	-0,07
Маневреності власних коштів	>0,2	0,70	0,67	0,64	-0,06	-0,03
Ефективності використання власних коштів	>0,4	0,25	0,37	0,15	-0,10	-0,22
Використання фінансових ресурсів усього майна	збільшення	0,16	0,22	0,08	-0,08	-0,14

Коефіцієнт автономії також досить низький та має від'ємне значення.

Протилежна ситуація спостерігається в ДП ДГ «Артеміда». Так,

забезпеченість власними коштами зростає в динаміці відповідно на 0,45 п. та 0,07 п. Коефіцієнт автономії також достатньо високий та зростає в динаміці (0,16 та 0,03). Збільшується також маневреність власних коштів (рис. 2.4).

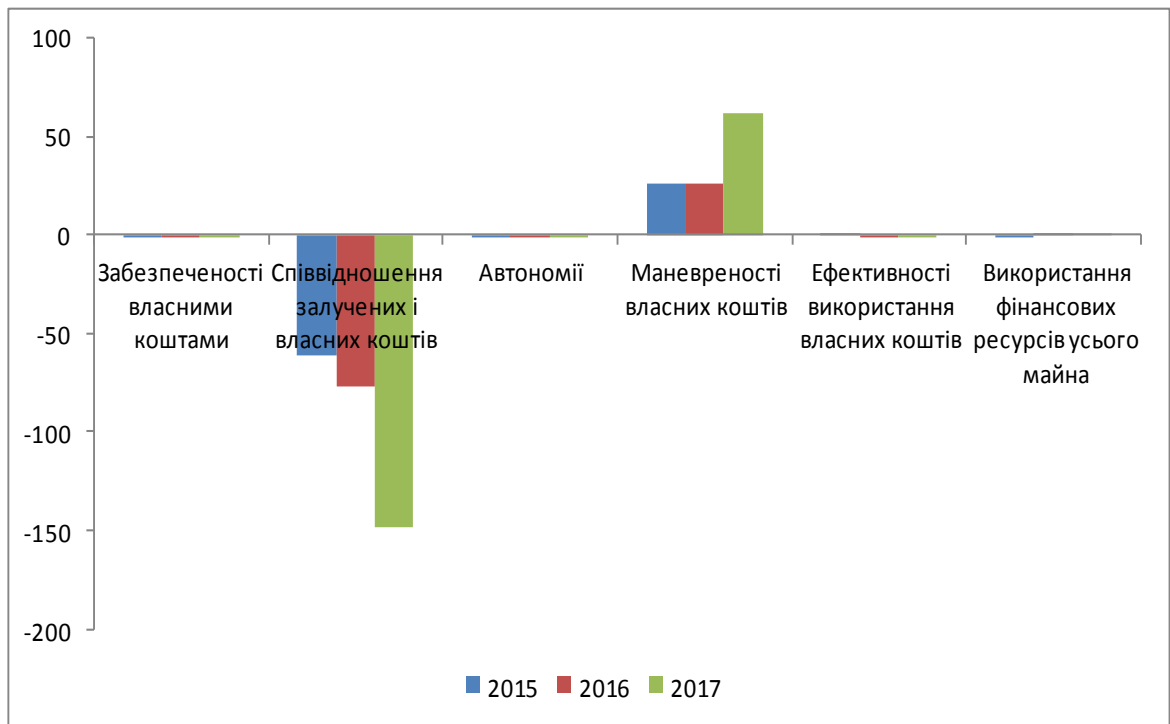

Рис. 2.3. Динаміка змін коефіцієнтів фінансової стійкості за досліджуваний період ДП ДГ «Бохоницьке»

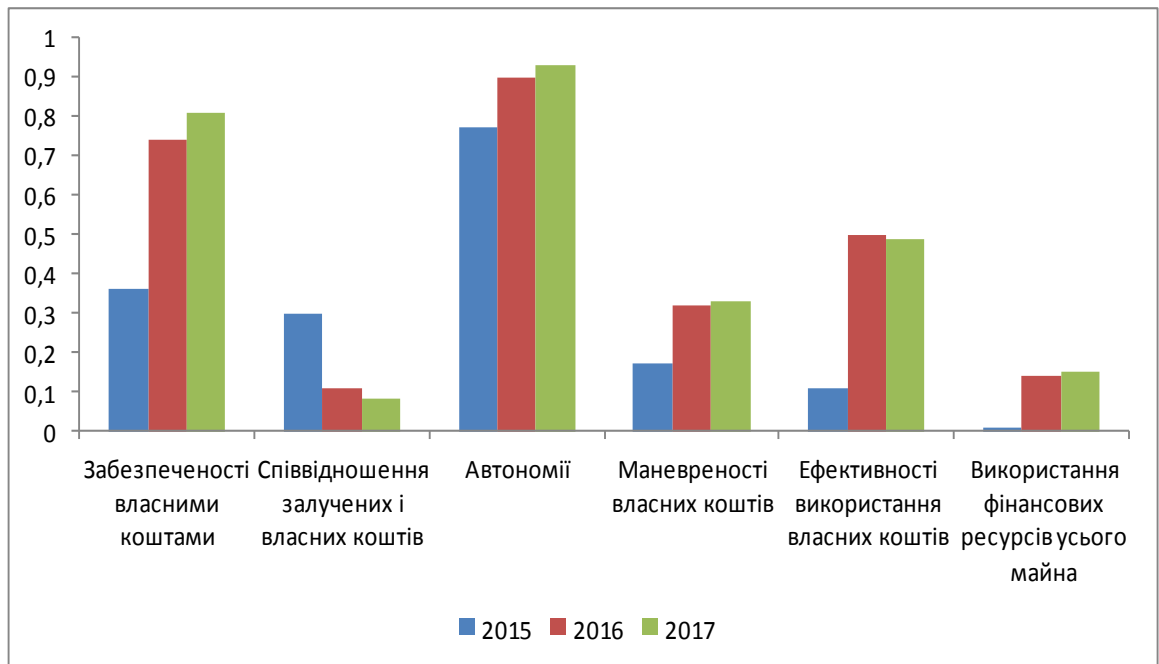

Рис. 2.4. Динаміка змін коефіцієнтів фінансової стійкості за досліджуваний період ДП ДГ «Артеміда»

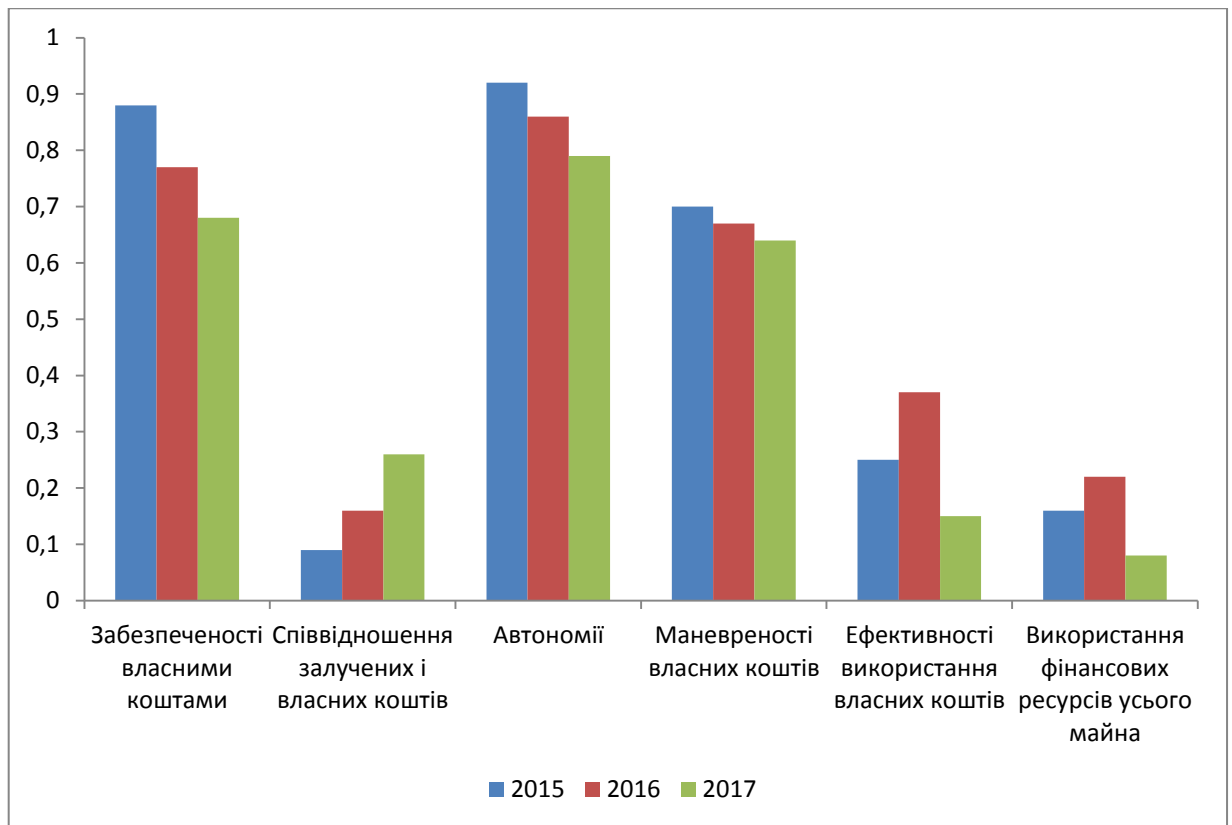

Рис. 2.5. Динаміка змін коефіцієнтів фінансової стійкості за досліджуваний період АПП «Перемога»

АПП «Перемога» має також достатню фінансову стійкість про що свідчать показники фінансової стійкості (рис. 2.5).

Таким чином, можна зробити висновок, що показники фінансової стійкості відповідають рекомендованим значенням на підприємствах ДП ДГ «Артеміда» та АПП «Перемога». Слід відзначити, що окремі з них мають тенденцію до зменшення (коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової стійкості), що свідчить про зниження рівня фінансової стійкості за досліджуваний період. За результатами за результатами аналізу показників фінансової стійкості можна стверджувати, що підприємства ДП ДГ «Артеміда» та АПП «Перемога» використовують у діяльності переважно власні ресурси і є платоспроможним.

2.3. Визначення типу фінансової стійкості підприємства

Питання оцінки фінансової стійкості підприємств досліджувалися

багатьма вітчизняними і зарубіжними авторами. При цьому сенс, який різні автори вкладають в поняття фінансової стійкості, значно розрізняється. На цій підставі автором зроблена систематизація методів оцінки фінансової стійкості підприємства, що допоможе встановити переваги й недоліки наявних методів й зручності їхньої практичної реалізації для управління фінансовою стійкістю у потрібному напрямку.

Методики оцінки фінансової стійкості, що існують на даний момент, можна розділити на три групи. До першої групи належить якісна оцінка фінансової стійкості, до другої кількісна оцінка фінансової стійкості, до третьої групи відносять оцінку фінансової неспроможності підприємств.

Сутність методик, які відносяться до першої групи, полягає у визначенні міри фінансової стійкості підприємства [36]. Наприклад, згідно з роботою [31], під фінансовою стійкістю автор розуміє здатність підприємства забезпечувати формування основних і оборотних виробничих фондів нормальними джерелами фінансування для підтримки безперервного процесу виробництва.

Під нормальними джерелами формування розуміється сума власного капіталу, довгострокових пасивів, позику і кредитів. У роботі [16] пропонується виділити 4 типи фінансової стійкості:

- абсолютну фінансову стійкість характеризується тим, що всі запаси і витрати підприємства покриваються власними оборотними коштами і підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів, але така ситуація зустрічається вкрай рідко;

- нормальну фінансову стійкість, у цій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, також і довгострокові позикові кошти. Такий тип фінансування з погляду фінансового менеджменту є «нормальним» і для підприємства — найбільш бажаним. В цьому випадку гарантується платоспроможність підприємства;

- нестійкий (передкризовий) фінансовий стан характеризується нестачею у підприємства «нормальних» джерел фінансування запасів і

витрати пов'язані з порушенням його платоспроможності;

– кризовий фінансовий стан, у такій ситуації підприємство знаходиться на грані банкрутства, тобто маючи кредити і позики, які не погашені своєчасно, прострочену дебіторську і кредиторську заборгованість, запаси і витрати не забезпечуються джерелами їхнього формування.

У роботі [18]. Пропонується виділити 4 типи фінансової стійкості: абсолютну фінансову стійкість; нормальну фінансову стійкість; нестійкий (передкризовий) фінансовий стан та кризовий фінансовий стан.

Схожі методи розділення фінансової стійкості на певні типи пропонуються і в роботах [16]. При цьому автори даних методик зв'язують два поняття таких як фінансова стійкість і платоспроможність підприємства, наприклад, Вознюк А.О. в своїй праці [11] пропонує оцінювати міру платоспроможності через оцінку фінансової стійкості.

Оцінка підприємств за типом фінансової стійкості затрудняє порівняння фінансового стану одного підприємства з іншим. Для вирішення цього завдання використовуються методи кількісної оцінки фінансової стійкості, які засновані на розрахунку фінансових коефіцієнтів, що відображають фінансову стійкість підприємства. Методики кількісної оцінки фінансової стійкості підприємств через визначення характерних коефіцієнтів приведені в наступних роботах [16].

Тож підсумовуючи слід відмітити, що характеризуючи фінансову стійкість розглядають чотири типи фінансової стійкості.

1. Абсолютна фінансова стійкість(трикомпонентний показник даного типу фінансової стійкості маж вигляд $S = \{1, 1, 1\}$)

$$ЗВ < Квл.$$

Цей тип фінансової стійкості характеризується тим, що всі запаси і витрати організації покриваються власними оборотними коштами і підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів.

Однак така ситуація зустрічається рідко.

2. Нормальна фінансова стійкість(показник типу фінансової

стійкості $S = \{0, 1, 1\}$)

$$ЗВ < Квл. \text{ д. з.}$$

У цій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, також довгострокові зобов'язання. Така ситуація для підприємства є нормальною, оскільки при ній гарантується платоспроможність підприємства.

3. Нестійкий(передкризовий) фінансовий стан(показник типу фінансової стійкості $S = \{0, 0, 1\}$)

$$ЗВ = Кзаг + Дт. \text{ д.}$$

де Дт. д.

— тимчасово вільні джерела фінансування.

Дана ситуація характеризується нестачею у підприємства джерел фінансування запасів і витрат, пов'язаних з порушенням його платоспроможності. Водночас зберігається можливість відновлення рівноваги платіжних засобів, у тому числі за рахунок залучення тимчасово вільних джерел(скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів).

Фінансову стійкість у такій ситуації можна вважати припустимою, якщо величина короткострокових кредитів і позикових запасів, що залучаються для формування запасів і витрат, не перевищує сумарної вартості виробничих запасів, готової продукції і товарів. У даному випадку повинні дотримуватися такі умови [54]:

1) виробничі запаси плюс готова продукція і товари(за собівартістю) є більшими або дорівнюють короткостроковим кредитам і залученим засобам, що використовуються у формуванні запасів і витрат;

2) вартість незавершеного виробництва плюс витрати майбутніх періодів є меншими або дорівнюють сумі позикових і довгострокових джерел формування запасів і витрат.

Якщо вищеназвані умови не виконуються, то фінансова стійкість є передкризовою.

4. Кризовий фінансовий стан (показник типу фінансової стійкості $S = \{0, 0, 0\}$)

$$ЗВ < Кзаг. + Дт. д.$$

У такій ситуації підприємство знаходиться на межі банкрутства, тобто маючи кредити і позики, які не погашені своєчасно, прострочену дебіторську і кредиторську заборгованість, запаси і витрати не забезпечуються джерелами їхнього формування.

Визначимо тип фінансової стійкості ДП ДГ «Артеміда» за досліджуваний період (табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Визначення типу фінансової стійкості ДП ДГ «Артеміда», тис. грн

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
1 Власний капітал	30049	35771	37895
2 Необоротні активи	24866	24433	25405
3 Власні обігові кошти (р.1 - р.2)	5183	11338	12490
4 Довгострокові зобов'язання	0	0	0
5 Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (р.3 + р.4)	5183	11338	12490
6 Короткострокові кредити та позики	0	0	0
7 Загальний обсяг основних джерел покриття запасів (р.5 + р.6)	5183	11338	12490
8 Запаси	9134	9825	10211
9 Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (р.3 - р.8)	-3951	1513	2279
10 Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових зобов'язань (р.5 - р.8)	-3951	1513	2279
11 Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (р.7 - р.8)	-3951	1513	2279
12 Рівень фінансової стійкості	Кризовий фінансовий стан	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість
13 Запас фінансової стійкості, днів, (р.11/ Ор.п.*360), де Ор.п. – виручка від реалізації продукції	-71	16	20
14 Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн.запасів (р.11: р.8),	-0,43	0,15	0,22

Отже, як бачимо на підприємстві на кінець 2017 року склався перший

тип фінансової стійкості, що свідчить високу стійкість фінансового стану, і про те, що підприємство використовує для покриття запасів, переважно власні оборотні кошти на підприємстві не використовуються довгострокові та короткострокові кредити. Така ситуація для підприємства є нормальною, оскільки при ній гарантується платоспроможність підприємства.

2.4. Інформаційне забезпечення управління фінансовою стійкістю

В ринкових умовах господарювання все більше зростає роль обліку як виробника інформаційного продукту. Але держава вже не може жорстко регламентувати систему ведення обліку та «нав'язувати всім учасникам економіко-правових відносин однакові підходи до відображення фактів господарської діяльності в обліку, оскільки такі підходи повинні одночасно відповідати умовам фінансово-господарської діяльності кожного окремого підприємства» [4]. Аналогічно фінансова політика в сфері забезпечення стабільності, має враховувати специфіку діяльності кожного підприємства і формуватись відповідно до умов його діяльності, кваліфікації персоналу, наявності комп'ютерної техніки тощо.

«Бухгалтер стає не лише фінансовим радником, а й приймає участь у формуванні управлінської політики, значну частину робочого часу приділяє прогнозуванню, плануванню, прийняттю рішень, контролю в забезпеченні системи управління необхідною інформацією» [4].

В інформаційному забезпеченні управління фінансовою стійкістю важлива роль відводиться обліковій політиці. Досліджуючи проблеми облікової політики підприємства ми прийшли до висновку про взаємозв'язок та взаємозалежність між обліковою та фінансовою політикою підприємства. Так «різні способи оцінки і, відповідно, різні схеми бухгалтерського обліку, з однієї сторони, можливі до застосування тільки при наявності певних умов чи обставин, з іншої сторони, вони в свою чергу, мають вплив на фінансове становище підприємства, на структуру балансу і фінансові результати підприємства і відповідно на його фінансову політику» [20]. В силу того, що

способи, методи, процедури, правила та схеми обліку мають вплив на фінансові результати діяльності підприємства, при прийнятті рішень про елементи облікової політики необхідно враховувати визначену фінансову політику підприємства.

Вважаємо, що основними елементами облікової політики підприємства, що найбільше визначатимуть та обумовлюють фінансову політику підприємства спрямовану на забезпечення фінансової стійкості є (рис. 2.6).

Реалізація концепції облікової та фінансової політики підприємства забезпечує простір та незалежність підприємства. Оскільки облікова і фінансова політика є управлінням, то відповідно до теорії Ф.У. Тейлора вважаємо, що через формування облікової та фінансової політики проявляється мистецтво господарювання керівного апарату підприємства.

Але, питання призначення облікової та фінансової політики знаходяться у тісному зв'язку з користувачами. Якщо деякі автори суть облікової політики бачать в «узгодженні майнових інтересів підприємства і зовнішніх користувачів щодо розкриття облікової інформації» [20], то суть фінансової політики підприємства, на нашу думку, можна сформулювати як узгодження фінансових інтересів власника (власників) підприємства з фінансовою політикою держави.

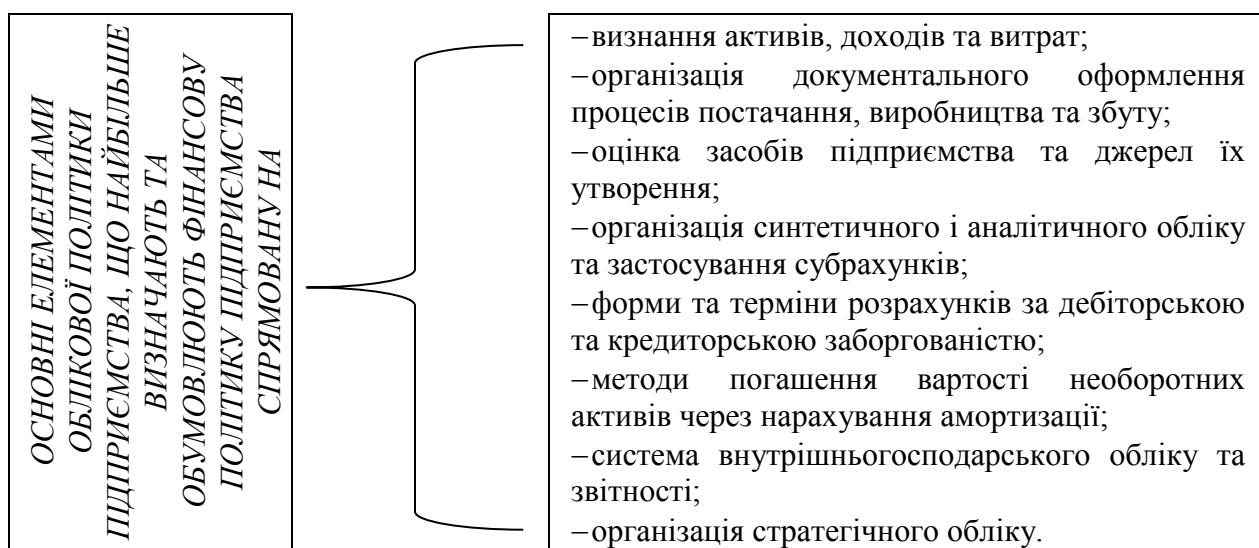

Рис. 2.6. Основні елементами облікової політики підприємства, що найбільше визначають та обумовлюють фінансову політику

Бухгалтерський облік дозволяє зовнішнім і внутрішнім користувачам отримувати інформацію про всі господарські операції підприємства, пов'язані з його створенням, основною та іншими видами діяльності. Дані обліку надають можливість проводити аналіз наслідків раніше прийнятих рішень, а також здійснювати постійний контроль за господарськими процесами. Однак недоліки, властиві сучасній обліковій системі, викликали появу таких напрямків, як стратегічний облік, соціальний облік, їхній розвиток відбувається в рамках закономірного зближення бухгалтерського і економічного підходів [47].

Економісти відзначають недостатню відповідність змісту інформаційної бази як цілям і завданням фінансового аналізу, так і вимогам МСФЗ. Міністерство фінансів України майже щорічно вносить зміни в різні форми звітності, що дозволяє значно поліпшити якісний зміст аналітичних показників. При цьому часті зміни в бухгалтерській і податковій звітності приводять до неоднорідності змісту багатьох даних, а виходить, і до непорівнянності ряду показників у динаміку, що дозволяє неспроможним організаціям приховувати реальне фінансове становище, у той час як запорукою успішного розміщення акцій і облігацій, одержання позик і кредитів є фінансова прозорість організації. Наскільки привабливі опубліковані фінансові результати, поточний і перспективний фінансовий стан підприємства, настільки висока ймовірність одержання додаткових джерел фінансування.

Бухгалтерська звітність служить інформаційною базою для визначення рівня фінансової стійкості організації, на підставі якої зовнішнім користувачем робиться висновок про прийнятний рівень ризику при інвестуванні. Для залучення капіталу на міжнародних ринках необхідно, щоб звітність була складена відповідно до міжнародно визнаних стандартів звітності. Так, з метою проходження лістингу на Лондонській фондовій біржі необхідно надавати звітність, що складена відповідно до МСФЗ за три роки [47].

Головний недолік бухгалтерського балансу для оцінки фінансової стійкості полягає в тому, що не витримане угруповання статей активу і пасиву по реальній участі фінансових ресурсів. Основні різницятання між МСФЗ та українською системою бухгалтерського обліку пов'язані з різницею в кінцевих цілях, для яких використовується фінансова інформація.

Фінансова звітність, підготовлена відповідно до МСФЗ, використовується, головним чином, організаціями-партнерами, фінансовими інститутами, а фінансова звітність, підготовлена відповідно до П(С)БО, складається в основному для органів державного управління [48].

Фінансова стійкість підприємства, що оцінена за даними українських стандартів, далеко не завжди може розраховувати на той же рівень стійкості за міжнародними стандартами.

Таким чином, питання управління фінансовою стійкістю при переході компанії на МСФЗ здобуває велике значення.

Останнім часом усе більше інвесторів, у тому числі і українських, цікавляться звітністю у форматі МСФЗ. Це свідчить про те, що саме фінансова стійкість буде одним із ключових факторів успішного залучення інвестицій на міжнародних ринках капіталу для розширення і модернізації виробництва. У свою чергу, це повинне спричинити більше інтенсивну інтеграцію України у світове економічне співтовариство.

Удосконалювання змісту фінансової звітності, що складається за даними бухгалтерського обліку, є однією із важливих завдань фінансового менеджменту в розвиненому суспільстві. Дані фінансової звітності необхідні як зовнішнім, так і внутрішнім користувачам для прийняття економічних рішень у конкретній організації [54].

Разом з тим фінансова (бухгалтерська) звітність, на відміну від інших видів інформації, включає показники, що характеризують фінансовий стан організацій, і є єдино доступною і офіційно відкритою як на українському рівні, так і на міжнародному.

Інформаційні потоки про діяльність організації можна умовно

розділити на два основних напрямки: зовнішні і внутрішні.

До внутрішніх користувачів можна віднести управлінський персонал, що приймає різні рішення виробничого і фінансового характеру.

Коло зовнішніх користувачів, як можна побачити на схемі, значно більше. Метою надання організаціями звітності зовнішнім користувачам в умовах ринку є, насамперед, одержання додаткових ресурсів на фінансових ринках. Тому що рішення зовнішніх користувачів за інших рівних умов приймаються на основі обмеженого кола показників фінансової звітності, саме ці показники перебувають у центрі уваги фінансового аналітика і є завершальною крапкою в ході оцінки впливу прийнятих управлінських рішень на фінансове становище організації. Таким чином, від того, що представлено у фінансовій звітності, залежить майбутнє організації [38].

Для рішення завдання формування інформаційної бази потрібно постійно відслідковувати і вивчати запити внутрішніх і зовнішніх користувачів інформації, відповідати на питання: кому, яка інформація необхідна і у які строки її варто надавати [37].

У таблиці 2.5 представлена картина того, який інтерес у найбільш важливих груп користувачів викликає те або інше джерело інформації про діяльність організації, а також відображене значення фінансової звітності.

Всіх користувачів інформацією поєднує прагнення одержати необхідну інформацію для задоволення своїх інтересів. Але існують і характерні риси, які властиві певному колу користувачів, що дозволяє їх згрупувати і виявити відмітні ознаки [38].

Інтерес внутрішніх і зовнішніх користувачів інформації розрізняється в наступному:

- використанням інформації з різним рівнем деталізації;
- періодичністю одержання і обробки необхідної інформації;
- характером прийняття управлінських рішень, заснованих на аналізі представленої інформації.

Також можна згадати, що все інформаційне забезпечення здійснюється

відповідно до ряду принципів, які роблять його досить ефективним інструментом фінансового управління [38]:

Таблиця 2.5

**Користувачі інформацією
стосовно діяльності підприємства**

<i>Користувачі</i>	<i>Інтереси</i>	<i>Джерела інформації</i>
<i>Внутрішні користувачі</i>		
Менеджери організації	Оцінка ефективності виробничої і фінансової діяльності Прийняття управлінських і фінансових рішень	Внутрішні звіти організації Фінансова звітність організації
Службовці	Оцінка стабільності і рентабельності діяльності в цілях визначення перспективи своєї зайнятості, отримання фінансових та інших пільг і виплат від організації	Фінансова звітність
<i>Зовнішні користувачі</i>		
Органи оподаткування	Оподаткування	Фінансова звітність Податкова звітність Данні внутрішніх перевірок
Акціонери	Оцінка ступеня ризикованості зроблених інвестицій к доходу Оцінка перспектив виплати дивідендів	Фінансова звітність
Кредитори	Визначення наявності ресурсів для погашення кредитів і виплати відсотків	Фінансова звітність Спеціальні довідки
Постачальники	Визначення наявності ресурсів для оплати поставок	Фінансова звітність
Покупці	Оцінка того, наскільки довго організація зможе продовжувати	Фінансова звітність

– корисність інформації для користувачів з метою прийняття обґрунтованих ділових рішень;

– доречність, тобто інформація повинна бути значимою, своєчасною, впливати на рішення, прийняте користувачем, і забезпечувати можливість перспективного і ретроспективного аналізу;

– вірогідність інформації, обумовлена її правдивістю і можливістю перевірки документального обґрунтування;

– правдивість інформації, тобто відсутність помилок, упереджених оцінок і фальсифікації подій господарського життя (перевага змісту над юридичною формою);

– нейтральність фінансової звітності, що припускає, що задоволення інтересів однієї групи користувачів не відбувається на шкоду інтересам іншої групи;

– зрозумілість змісту звітності без спеціальної професійної підготовки;

– порівнянність даних за кілька звітних періодів;

– обачність, тобто у випадку наявності альтернативних оцінок або неясності оцінок фахівець повинен приймати найменш оптимістичну.

На основі узагальнення і систематизації наявної в економічній літературі інформації з обліку і аналізу, визначено, що обліково-аналітичне забезпечення стійкого розвитку підприємства являє собою єдність систем обліку, аналізу і аудита, об'єднаних інформаційними потоками для управління економічними процесами при виборі (або реалізації) напрямків стійкого розвитку підприємства і варіантів їхнього фінансування [87].

Акцентуючи увагу на обліковому забезпеченні управління фінансовою стійкістю підприємства, слід зазначити, що здатність своєчасно виявляти і попереджати загрози є запорукою стійкого функціонування будь-якого підприємства.

Впровадження на підприємстві системи забезпечення фінансової безпеки (тобто управління фінансовою безпекою) дозволить знижувати рівень загроз, використовувати позитивний вплив зовнішніх і внутрішніх

чинників, оперативно приймати попереджувальні управлінські рішення та, в остаточному підсумку, досягти сталого розвитку підприємства [87].

Управління фінансовою безпекою - це одна зі складових загальної системи управління безпекою підприємства, яка забезпечує реалізацію управлінських рішень переважно в фінансовій сфері його діяльності.

Основними складовими елементами системи управління фінансовою безпекою виступають [87]:

1. мета управління - реалізація фінансової стратегії розвитку підприємства;
2. об'єкти управління - фінансова складова розвитку підприємства;
3. задачі управління - виявлення загроз фінансовій безпеці, запровадження заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства, аналіз ефективності цих заходів.

Інформаційно-аналітичною підсистемою управління фінансовою безпекою виступає сукупність даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також аналізу, контролю і аудиту [82].

Облік забезпечує отримання достовірної і оперативної інформації про ефективність використання ресурсів підприємства, рух фінансових потоків та кінцеві результати діяльності. Він створює інформаційні умови для здійснення основних функцій управління фінансовою безпекою.

Отже, підкреслюємо необхідність досліджувати фінансову безпеку підприємства з позицій окремого аспекту його діяльності, а саме - обліку. Одним з важливих напрямів розвитку підприємства виступає створення дієвого механізму фінансової безпеки, яким є бухгалтерський облік.

Обґрунтовується це тим, що бухгалтерський облік є однією з основних функцій управління, спрямованою на забезпечення безпеки підприємства, і саме бухгалтерський облік виключає можливість прямих розкрадань без встановлених законом наслідків, створює інформаційні умови для здійснення контролю за доцільністю і законністю використання ресурсів в превентивному, поточному і наступному режимах, сприяє запобіганню

реалізації загроз, які зменшують економічну стійкість підприємств [82].

Вважаємо, що наступна організація бухгалтерського обліку на підприємстві буде виступати одним із важелів забезпечення його фінансової стійкості та безпеки (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

**Зміст заходів з організації бухгалтерського обліку з метою
забезпечення фінансової безпеки**

Найменування заходу	Зміст
Організація роботи облікового персоналу	Створення умов для поступового розвитку цілісної системи управління в інтересах підтримки стійкості підприємства і запобігання загроз фінансовій безпеці. Досягається шляхом: <ul style="list-style-type: none"> - своєчасного створення достовірної інформації про економічні об'єкти, яка є достатньою для виконання функцій планування, контролю, регулювання, аналізу в оперативному режимі; - здійснення контролю, аналізу і регулювання господарських операцій і сукупних процесів, виявлення відхилень від норм, виникнення яких знижує ефективність діяльності (а отже, становить загрозу економічній стійкості); - збереження комерційної таємниці
Порядок організації та техніки ведення бухгалтерського обліку	Розробка етапів обробки бухгалтерської інформації, порядку документообігу, забезпечення захисту облікової інформації, визначення порядку, термінів зберігання документів, в тому числі й електронних, використання ліцензованого програмного забезпечення
Здійснення організаційної інтеграції обліку з іншими функціями управління	Інтеграція обліку із плануванням, контролем, регулюванням, створить більш серйозні, ніж існуючі, передумови запобігання загроз, що наносять підприємствам збиток, і тим самим буде сприяти посиленню його можливостей у посиленні фінансової безпеки та стійкості
Організація внутрішнього контролю в частині бухгалтерського обліку	Гобто систематичного процесу отримання об'єктивних оцінок про поточний стан фінансової безпеки підприємства відповідно до певних критеріїв і показників безпеки. Результати внутрішнього контролю безпеки дозволяють побудувати оптимальну з точки зору ефективності та витрат систему захисту бухгалтерської інформації, адекватну поточним завданням підприємницької діяльності

Таким чином, для кожного підприємства актуальною виступає розробка й впровадження системи фінансової безпеки з урахуванням інформаційного забезпечення, що сприятиме стійкому розвитку підприємства та забезпечить максимальну ефективність його функціонування.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Оцінка фінансової стійкості підприємства в умовах комп'ютеризації

Одним з найбільш актуальних завдань сучасного розвитку підприємства є створення особливих умов та ефективного переходу до інформатизації ринкової економіки. Саме наявність достовірної інформаційної бази є запорукою вдалого розвитку підприємства та дозволяє уникнути проблеми фінансової кризи. Тому існує нагальна потреба у своєчасному забезпеченні аналізу фінансового стану з метою попередження настання банкрутства суб'єкта господарювання.

Зростає необхідність підвищення оперативності процедури обробки економічної інформації на основі застосування провідних розробок у сфері інформаційно-комп'ютерних технологій - засобів організації та здійснення економічного аналізу в комп'ютерному середовищі. У сучасних умовах на практиці при здійсненні аналітичної діяльності використовуються АРМ аналітика або окремі аналітичні модулі АСУП [96].

Такі системи забезпечують здійснення аналізу фінансового стану підприємства із застосуванням різноманітних методик (наприклад, у КІС «Галактика» реалізована можливість здійснення аналізу за методиками В.В. Ковальова та В.Ф. Палія), трансформацію фінансової звітності в формат GAAP чи IFRS.

Наприклад, програмний «*Project Expert Prof*» передбачає проведення аналізу діяльності підрозділів компанії, оцінювати їх внесок у загальний результат, проводити аналіз беззбитковості за кожним видом продукції в будь-який період плану, розраховувати аналітичні фінансові таблиці з врахуванням фактичних даних, проводити порівняльний аналіз різних варіантів проекту, формувати консолідовані аналітичні таблиці тощо.

Система «*Audit Expert Prof*» надає можливості провести фінансовий аналіз компанії, розробити методики аналізу (за власними коефіцієнтами) на основі вихідних даних, відкоригувати чи розробити новий сценарій переведення вихідних даних в аналітичні таблиці, прогноз даних аналітичних таблиць на кілька періодів вперед, використовувати власні методики прогнозування, а також автоматично одержати висновок про фінансовий стан підприємства [96].

Прикладом застосування аналітичних модулів АСУП у діяльності аудиторських та фінансових компаній є фінансово-економічний комплекс «*Еталон*», який за своєю структурою є інтегрованою системою управління підприємствами, однак використовується аудиторськими фірмами для проведення аналітичних процедур.

Однак не завжди придбання АРМ аналітика є економічно вигідним. Враховуючи вищенаведені причини економічної недоцільності придбання АРМ аналітика чи аналітичних модулів АСУП у своїй діяльності підприємства використовують [37].

- 1) засоби прикладних програм MS Excel;
- 2) спеціалізовані аналітичні пакети («STATISTICA», «SAS», «SPSS», «STATGRAPICS», «STADIA» та ін.).

Широке використання електронних таблиць Microsoft Office Excel 200V пов'язано з можливостями, реалізованими в продукті:

- імпорт зовнішніх даних з текстових документів, з web-документів, з MS Access;
- надання інформації, що піддаватиметься аналізу, в зручній формі;
- формування великих масивів інформації (баз даних);
- швидкий пошук та здійснення підрахунків на основі групувань за допомогою реалізованого механізму автофільтрації;
- сортування даних за обраними критеріями;
- перевірка даних та їх консолідація;
- проведення аналізу «що - якщо» (аналізу з врахуванням можливих

варіантів розвитку ситуацій);

- групування даних і виведення проміжних результатів;
  - проведення розрахунків на основі фінансових, логічних, математичних, статистичних, аналітичних формул;
  - проведення обробки даних за допомогою вбудованого Пакета аналізу, який містить інструменти для аналізу наукових та фінансових даних тощо.
- Для більш ефективної роботи з електронними таблицями MS Excel для реалізації аналітичних процедур у редакторі можна використовувати мову програмування *Visual Basic for Applications*, яка дозволяє легко та швидко створювати різноманітні додатки, не маючи спеціальних знань у сфері програмування.

Комп'ютеризація економічного аналізу також здійснюється за допомогою спеціалізованих статистичних та аналітичних пакетів, а також програмних продуктів для комп'ютеризації аудиту [96].

Наприклад, програмний продукт «Statistica» компанії «Statsoft» надає можливість проводити аналіз за такими напрямками: одновимірний та багатовимірний дисперсійний аналіз; логічно-лінійний аналіз; нелінійне оцінювання; непараметричні методи; кластерний аналіз; одновимірний і багатовимірний аналіз відповідностей; лінійний дискримінантний аналіз; факторний аналіз тощо.

Програми для комп'ютеризації аудиту (*generalized audit software*) формують можливість проводити аналіз роботи фірми в цілому, аналіз ефективності конкретного виду робіт, аналіз господарської діяльності, економічний аналіз фінансової звітності тощо [46].

Розрізняють такі принципи вибору до фінансово-економічного програмного забезпечення:

- Принцип системності – встановлення таких зв'язків між структурними елементами системи, які б забезпечували її сумісність та взаємодію з іншими системами. Отже, усі зв'язки, елементи, функції та проблеми управління й діяльності мають розглядатися як єдине ціле.

- Принцип розвитку (відкритості) - автоматизована система має створюватися з урахуванням можливостей поповнення й оновлення її функцій та складу без порушення функціонування автоматизованих систем.

- Принцип стандартизації - під час створення систем мають бути раціонально застосовані типові, уніфіковані й стандартизовані елементи, проектні рішення, пакети прикладних програм тощо. Система та її елементи потребують стандартизації, щоб можна було мінімізувати всі види витрат, уніфікувати прийоми, методи та інструкції, якими керується персонал.

- Принцип ефективності - досягнення раціонального співвідношення між витратами на створення автоматизованих систем і цільовими ефектами, включаючи кінцеві результати, отримані від автоматизації, які не завжди і необов'язково мають набирати грошової форми, це може бути час (вірніше його економія), певні зручності, нові функції, імідж і т. ін.

Порівняльна характеристика фінансово-економічних програмних продуктів наведено в додатку .

Вітчизняний та зарубіжний досвід свідчить, що значна частина задач фінансового аналізу може розв'язуватися із застосуванням MS Excel.

Розглянемо інформаційне забезпечення управління фінансовою стійкістю ДП ДГ «Артеміда» в умовах використання електронних таблиць Microsoft Excel.

Завданнями аналізу фінансової стійкості в умовах комп'ютерної обробки інформації [37]:

- Вчасна й об'єктивна діагностика фінансового стану підприємства, визначення його «болючих точок» і вивчення причин їх виникнення.

- Пошук резервів поліпшення фінансового стану підприємства, його платоспроможності і фінансової стійкості.

- Розробка конкретних рекомендацій, спрямованих на ефективніше використання фінансових ресурсів і зміцнення фінансового стану підприємства.

- Прогнозування можливих фінансових результатів і розробка моделей

фінансового стану при різноманітних варіантах використання ресурсів.

Інформаційним забезпеченням аналізу фінансової стійкості в цілому є фінансова звітність, яка являє собою сукупність форм звітності, складених на основі даних фінансового обліку з метою представлення користувачам узагальненої інформації про фінансове становище і діяльність підприємства для прийняття ними визначених ділових рішень.

Крім фінансової звітності, використовується інформація, яка доступна тільки внутрішнім користувачам, тобто підрозділам та працівникам підприємства, а саме [47]:

- конструкторсько-технологічна;
- планово-нормативна (фінансовий план, нормативи запасів);
- дані всіх видів господарського обліку (оперативний, бухгалтерський, статистичний);
- звітність: оприлюднена фінансова звітність (річна) та квартальна, а також комерційна звітність, яка складається за спеціальними вказівками, та обов'язкова статистична звітність;
- поза облікова інформація: маркетингові дослідження, закони, інструкції та експертна інформація.

Microsoft Excel - засіб для роботи з електронними таблицями, що набагато перевищує по своїх можливостях існуючі редактори таблиць, перша версія даного продукту була розроблена фірмою Microsoft в 1985 році. Microsoft Excel - це простий і зручний засіб, що дозволяє проаналізувати дані і, при необхідності, проінформувати про результат.

Окрім стандартних можливостей його відрізняють наступні можливості, він акцентує увагу на центральні функції електронних таблиць і робить їх доступними для всіх користувачів. Для полегшення роботи користувача спрощені основні функції: створення формул, форматування, друк і побудова графіків.

Швидкий і ефективний аналіз, зручні засоби для роботи з даними (майстер зведених таблиць дозволяє швидко обробляти великі масиви даних і

одержувати підсумкові результати в зручному вигляді);

Механізм автокорекції формул автоматично розпізнає і виправляє помилки при введенні формул. Microsoft Excel уміє розпізнавати 15 найпоширеніших помилок, які допускаються користувачами при введенні формул в комірку. Наприклад, автоматично виправляються помилки, пов'язані з неправильними посиланнями, одержаними в результаті переміщення комірок.

Наявні можливості:

- використання звичайної мови при написанні формул;
- проведення різних обчислень з використанням могутнього апарату функцій і формул;
- дослідження впливу різних чинників на дані;
- вирішення задач оптимізації;
- отримання вибірки даних, що задовольняють певним критеріям;
- побудова графіків і діаграм;
- статистичний аналіз даних;
- багаті засоби форматування і відображення даних
- засоби форматування роблять оформлення таблиць яскравішим і зрозумілішим (можливості злиття комірок в електронній таблиці, поворот тексту в комірці на будь-який кут, зображення тексту в комірці з відступом);
- майстер створення діаграм дозволяє зробити представлення даних в таблицях наочнішим (зручніший і могутній майстер створення діаграм, окрім стандартних, нові типи діаграм);
- наочний друк
- сумісне використовування даних і робота над документами;
- обмін даними і робота в Internet.

Розглянемо детальніше роботу в табличному процесорі електронних таблиць Microsoft Excel.

Довідка і помічник по роботі з електронними таблицями допомагає користувачам навчитися ефективній роботі з електронними таблицями.

Надає корисні поради і рішення. Відповідає на питання доступною користувачу мовою.

Зручність введення формул. Користувачі можуть писати рівняння, користуючись простою термінологією. У формулах замість посилань на комірки можна використовувати назви колонок і, що полегшує створення і розуміння обчислень.

Гіперпосилання У всі документи Excel можна вставляти гіперпосилання для доступу до потрібних документів незалежно від їх місцезнаходження.

Відкриття з URL Велика гнучкість при сумісному використуванні даних в Intranet. Користувачі легко можуть відкривати файли Excel або HTML з HTTP- і FTP-серверів за допомогою команди Excel "Відкрити файл".

Публікація в режимі "online" - запис в URL Полегшує розміщення зошитів Excel на HTTP- і FTP-серверах мережі Intranet.

Робота з HTML-документами Excel працює з документами HTML так само легко, як і з своїми документами (*.xls). Форматування і гіперпосилання зберігаються, а користувачі мають можливість динамічного аналізу даних, а не простого їх перегляду.

Майстер діаграм Розташування всіх параметрів графіків в одному місці прискорює їх створення і редагування.

Зошити колективного користування У цих зошитах декілька користувачів можуть одночасно відкрити один документ, не одержуючи повідомлення "файл вже відкритий". Можна змінювати дані, форматування, редагувати формули і навіть додавати і видаляти осередки.

Збереження в гіпертекстовому форматі (HTML) Користувачі можуть автоматично перетворювати свої таблиці, створені за допомогою програми Excel, в HTML-формат для того, щоб розміщувати їх в Інтернеті або в мережі Intranet. Діаграми тепер можна записувати у форматі GIF з поліпшеними можливостями перетворення.

Проглядання документів Excel Користувачі можуть публікувати

документи Excel так, щоб їх могли проглядати і ті, у кого немає програми Excel. Програма Excel Viewer дозволяє, не користуючись програмою Excel, переглядати, копіювати, збільшувати, фільтрувати, друкувати і слідувати гіперпосиланням в документах Excel.

Microsoft Excel є складовою частиною офісного пакету Microsoft Office, що тісно інтегрований з рештою додатків, які входять в пакет, що дозволяє імпортувати і експортувати дані з інших додатків, створювати пов'язані документи і зберігати єдиний стиль в них.

Меню і панелі інструментів Excel максимально відповідають меню і панелям Microsoft Word. Всі діалогові вікна додатків Windows, створених Microsoft, витримані в єдиному стилі. Ярлички вкладок у верхній частині діалогового вікна, подібні ярличкам листів в нижній частині вікна робочої книги, дозволять швидко переходити від однієї вкладки до іншої

Реалізована можливість перетягування даних з Excel в (в інші додатки з пакету Microsoft Office), а також підтримка другої версії протоколу зв'язку і упровадження об'єктів (Object Linking and Embedding, OLE 2.)

Для аналітичної оцінки фінансової стійкості нашого підприємства в електронну книгу Microsoft Excel «АналізФінСт» експортуємо баланс та інші форми звітності за період, що аналізується. Для зручності баланс та інші звіти зберігаємо на окремих листах робочої книги, та відповідно надаємо їм ім'я «Баланс», «ЗПФР», «ЗПРГК» (рис. 3.1).

Для введення формул на лист «ФінСтійкість» скористаємось методом перенесення даних з одного робочого листа в інший.

Введемо в кожну комірку розрахункової таблиці окрему формулу, аргументом у якій було б посилання на відповідну комірку розділу Балансу робочого листа.

Для цього необхідно активізувати, комірку B7 на аркуші «Стійкість», двічі клацнувши на ній лівою кнопкою миші, вводимо знак «=» та відкриваємо аркуш «Баланс» клацнувши на його ярличку та обираємо відповідні комірки для введення формули розрахунку коефіцієнту

забезпечення власними обіговими коштами запасів:

$$\llbracket = (\text{Баланс!C71} + \text{Баланс!C76} - \text{Баланс!C33}) / (\text{Баланс!C36} + \text{Баланс!C38} + \text{Баланс!C39}) \rrbracket$$

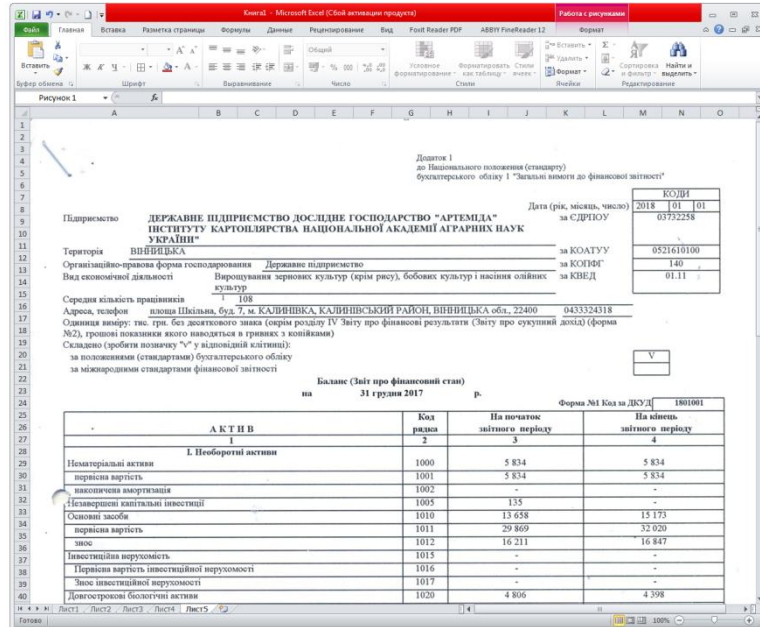

Рис. 3.1. Введення початкових даних в робочу книгу Microsoft Excel для аналізу фінансової стійкості підприємства

Таким самим чином вводимо інші формули. Для відхилення вводимо формулу «=C7-B7».

Аналогічно вводимо формули для розрахунку інших показників фінансової стійкості (рис. 3.2).

Робочий лист з введеними формулами розрахунку наведено в додатку . Аналогічним чином здійснюються інші розрахунки для аналізу фінансової стійкості підприємства.

Якість управлінського рішення виражається через його економічність та своєчасність. Своєчасність – це співвідношення між часом виникнення проблеми та часом прийняття рішення. Саме для створення умов для прийняття своєчасних рішень потрібний високий рівень автоматизації обробки даних для представлення їх у зручній формі.

	A	B
1		Аналітична оцінка фінансової стійкості
2	ПОКАЗНИКИ	Попередній період
3	Власні оборотні кошти (робочий, функціонуючий капітал)	=Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С80:Баланс!С33
4	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	=(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С33)/(Баланс!С67+Баланс!С68)
5	Маневреність робочого капіталу	=(Баланс!С36+Баланс!С38+Баланс!С39+Баланс!С40)/(Баланс!С57+Баланс!С58+Баланс!С59+Баланс!С98)
6	Маневреність власних оборотних коштів	=(Баланс!С54+Баланс!С55)/(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С33)
7	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами запасів	=(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С33)/(Баланс!С36+Баланс!С38+Баланс!С39)
8	Коефіцієнт покриття запасів	=(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С33+Баланс!С34+Баланс!С36+Баланс!С37+Баланс!С39)/(Баланс!С36+Баланс!С38+Баланс!С39+Баланс!С99)
9	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	=(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С33)/(Баланс!С99)
10	Коефіцієнт фінансової залежності	=Баланс!С99/(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С33)
11	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	=(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С98+Баланс!С33)/(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С98)
12	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	=(Баланс!С92+Баланс!С97)/(Баланс!С99)
13	Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	=(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С98)/(Баланс!С92+Баланс!С97)
14	Показник фінансового лeverджу	=Баланс!С92/(Баланс!С71+Баланс!С76+Баланс!С98)

Рис. 3.2. Введення формул для розрахунків

Без використання сучасних комп'ютерних інструментів аналізу і управління процес безпосереднього здійснення аналізу і прийняття управлінських рішень на його основі є досить довгим та трудомістким.

3.2. Здійснення фінансового планування та прогнозування у забезпеченні фінансової стійкості підприємства

У сучасних умовах функціонування підприємств, що характеризуються невизначеністю і високою динамічністю зовнішнього середовища, виникає об'єктивна необхідність застосування ефективного фінансового планування та прогнозування діяльності підприємств. Без використання цих інструментів у діяльності підприємства важко забезпечити стійкий фінансовий стан у майбутньому, сформуванню достатній обсяг фінансових ресурсів на розвиток за мінімальних витрат, а отже, досягти конкурентоспроможності на ринку. За допомогою фінансового планування та прогнозування конкретизуються намічені прогнози, визначаються взаємопов'язані завдання і послідовність їх реалізації у досягненні обраної мети. Важливість і актуальність усіх зазначених питань зумовили значний інтерес і увагу вчених до вивчення

фінансового планування та прогнозування діяльності підприємства.

Планування і прогнозування є однією із найважливіших ланок управління підприємством. Недооцінка планування і прогнозування у ринковій економіці приводить до невиправданих економічних втрат, а інколи – і до банкрутства. При цьому особливо зростає роль фінансового планування, яке забезпечує стійкий стан підприємства в умовах, коли воно самостійно формує і використовує фінансові ресурси, несе відповідальність перед інвесторами, кредиторами, державою [79].

Процес фінансового планування та прогнозування підприємницької діяльності забезпечує ефективне функціонування підприємства. Фінансове прогнозування є етапом фінансового планування, тобто ці два показники тісно пов'язані між собою, але мають відмінність у тому, що характеризують різні форми підприємницької діяльності.

Безліч науковців по-різному трактують ці два фінансових поняття (табл. 3.1, табл.3.2). Для аналізу розвитку вітчизняної економіки та побудови фінансової політики важливо мати чітке поняття про фінансове планування, яке в загальному розумінні є процесом, що передує формуванню, розподілу і використанню фінансових ресурсів.

Таблиця 3.1

Трактування поняття «фінансове планування» різними науковцями

Автор	Фінансове планування – це	Ключові слова
Шелудько В.М. [99, с. 392]	Процес системи фінансових планів, який полягає у визначенні фінансових цілей, встановленні ступеня відповідності цих цілей поточному фінансовому стану підприємства та формуванні послідовності дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей.	процес
Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. [34, с. 155]	Науковий процес обґрунтування на певний період руху фінансових ресурсів підприємства і відповідних фінансових відносин.	науковий процес
Поддєрьогін А.М. [91, с. 409]	Процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками їх цільового використання згідно з виробничими та маркетинговими показниками підприємства у плановому періоді.	процес
Савчук В.П. [76, с. 187]	Управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів на підприємстві, яке реалізується в деталізованих фінансових планах.	управління процесом

Лігоненко Л.О. [40, с. 437]	Обґрунтування планів у сфері фінансової діяльності підприємства, які стосуються створення, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів.	обґрунтування планів
Отже, фінансове планування – це процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками їх цільового використання згідно з виробничими та маркетинговими показниками підприємства у плановому періоді.		

Планування діяльності підприємства – це процес розроблення плану, який виявить основні цілі підприємницької діяльності та методи досягнення поставлених цілей. Планування передбачає практичну дію – прийняття та здійснення управлінських рішень, а прогнозування являє собою прогноз на майбутні події розвитку підприємництва.

Таблиця 3.2

Трактування поняття «фінансове прогнозування» різними науковцями

Автор	Фінансове прогнозування – це	Ключові слова
Фінансове прогнозування, його зміст і значення [93]	дослідження конкретних перспектив розвитку фінансів суб'єктів господарювання і суб'єктів влади в майбутньому, науково обґрунтоване припущення про обсяги і напрями використання фінансових ресурсів на перспективу.	дослідження перспектив
Л.І. Бровко, О.А. Чепіга [92]	механізм використання специфічних способів для розрахунку основних фінансових показників.	механізм
Прогнозування основних фінансових показників малих підприємств [71]	дослідження і розроблення можливих шляхів розвитку фінансів малого підприємства у перспективі.	дослідження і розроблення шляхів
Отже, фінансове прогнозування – це процес розроблення прогнозів, який на основі наукових методів передбачає майбутні дії та рішення підприємства.		

Мета фінансового планування формується на підставі обраних критеріїв реалізації фінансових рішень, які, як правило, спрямовані на максимізацію продажів, прибутку, власності власників підприємства. Аналіз наукової літератури свідчить, що мета фінансового планування може бути сформульована як:

- 1) забезпечення оптимальних можливостей господарської діяльності підприємства;
- 2) визначення можливих обсягів надходжень і витрачання грошових

коштів у плановому періоді;

3) обґрунтування можливостей фінансування передбачуваних економічних, технічних і соціальних проектів та оцінка їх ефективності з урахуванням кінцевих фінансових результатів;

4) підвищення ефективного використання короткострокових і довгострокових фінансових ресурсів.

Узагальнивши наведені визначення, сформулюємо мету фінансового планування діяльності підприємства як формування оптимальних фінансових можливостей досягнення мети підприємства на певному етапі його діяльності [86, с. 145].

Вихідним (початковим) етапом планування є прогнозування. Прогнози й орієнтири відіграють важливу роль у фінансовому плануванні. Підприємство повинно прогнозувати обсяг продажу, витрати, пов'язані з ним, у розрізі найважливіших видів продукції, потребу в джерелах фінансування, величину грошових потоків тощо. Прогнозування як один із методів управління на підприємстві не зводиться лише до розрахунку орієнтирів за критеріями, що мають кількісний вимір. Його варто розуміти ширше, зокрема, як метод виявлення оптимальних варіантів дій на підприємстві.

У такому розумінні прогнозування тісно пов'язане з перспективним аналізом, оскільки кінцевий варіант дій вибирається після розгляду і порівняльного аналізу різних варіантів, у тому числі й альтернативних.

Фінансове планування і прогнозування – це невід'ємний складник процесу внутрішнього управління фінансами підприємства.

За своєю сутністю планування і прогнозування – це передбачення (план, прогноз), засноване на пізнанні законів економічного розвитку, аналізі та синтезі, економіко-математичному моделюванні економічних процесів, тоді як план – це постановка конкретної мети та напрямів і заходів її досягнення, характерними рисами якого є конкретність показників, визначеність за обсягами кінцевих результатів. Прогноз же являє собою

науково обґрунтовані напрями економічного і соціального розвитку підприємства на перспективу (3, 5 і більше років), передбачення на перспективу з певною невизначеністю.

Основними функціями фінансового прогнозування є:

- 1) науковий аналіз фінансових процесів і тенденцій;
- 2) дослідження об'єктивного розвитку фінансів підприємств у конкретних умовах у певний період;
- 3) оцінювання об'єкта прогнозування (величини капіталу, обсягу продажів, фінансових результатів, інвестицій, курсу цінних паперів, показників фінансового стану тощо);
- 4) виявлення альтернатив розвитку фінансів підприємства;
- 5) нагромадження наукового матеріалу для обґрунтованого вибору певних фінансових рішень [93].

Прогнозування і планування відрізняються між собою за:

- 1) періодом передбачення;
- 2) ступенем конкретності;
- 3) ступенем визначеності;
- 4) вірогідністю здійснення.

У сучасних умовах комерційні підприємства складають бізнес-плани. Бізнес-план передбачає декілька напрямів планування, які відрізняються поставленими цілями та методами складання бізнес-планів. Вчений-економіст О.О. Бурлаков виділяє три типи бізнес-планів:

- 1) поточний бізнес-план діяльності функціонуючого підприємства;
- 2) інвестиційний бізнес-план реалізації бізнес-проекту;
- 3) проблемний (стратегічний) бізнес-план перспективного розвитку підприємства [9].

Основними завданнями фінансового планування є раціональне розміщення капіталу, ефективна діяльність, фінансова стійкість, платоспроможність та кредитоспроможність підприємства, забезпечення ресурсного збалансування кругообігу виробничих фондів.

Виділяють декілька основних принципів та основні функції (рис. 3.3).

Розроблення фінансових планів та прогнозів є дуже важливою складовою частиною фінансової роботи підприємства. Воно є механізмом визначення подальших дій, які спрямовані на формування та використання фінансових ресурсів. Фінансове планування та прогнозування пов'язане як із запобіганням помилкових дій, так і зі зменшенням кількості невикористаних можливостей, що приводить до поліпшення фінансового стану підприємства, допомагає завойовувати нові позиції на ринку, в тому числі і фінансовому.

Рис. 3.3. Основні принципи та основні функції фінансового планування [64]

У результаті дослідження виявлено, що між фінансовим плануванням та фінансовим прогнозуванням існує істотна різниця, але ці процеси мають між собою тісний зв'язок, доповнюють один одного і, як наслідок, допомагають вирішувати стратегічні завдання підприємств країни.

Зміст відмінних ознак систем фінансового прогнозування та планування приведений у табл. 3.3.

Але прогнозування та планування не можна протипоставити одне одному, тому що вони тісно пов'язані між собою одними цілями та завданнями і доповнюють одне одного. І фінансове прогнозування, і планування належать до стратегічного управління. Планування, як і прогнозування, – це передбачення, одержання інформації про майбутні

процеси. Тільки прогнозування за часом передує плануванню, яке частіше базується на прогнозних розробках.

Таблиця 3.3

Зміст відмінних ознак систем прогнозування та планування [837]

Найменування відмінної ознаки	Характеристика відмінної ознаки	
	Система прогнозування	Система планування
Вихідні дані	Менш достовірні	Більш достовірні
Міра повноти використовуваних вихідних даних	Менш повна	Більш повна, а інколи досить достовірні
Вживані математичні методи	Прогностичні, які дають досить укрупнений результат	Строгіші і точніші
Масштаб використання графічних методів	Досить великий	Досить обмежений
Об'єкти розгляду	Більш укрупнені	Досить диференційовані
Нормативне забезпечення	Відсутнє або порівняно низьке	Частково є або порівняно високе
Характер використання	Імовірнісний	Нормативний детермінований

Ефективне фінансове планування та прогнозування діяльності суб'єктів підприємництва є гарантією фінансової стійкості, рентабельності, платоспроможності підприємства та ліквідності боргових зобов'язань. Дотримання усіх завдань і принципів планування діяльності підприємства, розроблення стратегії управління підприємництвом забезпечать стабільність функціонування та високий рівень конкурентоспроможності.

Отже, дослідження впливу процесу планування та прогнозування на стійкість підприємства дає нам змогу дійти висновку, що ефективна діяльність підприємства не може бути забезпечена без цих двох механізмів. Зазначимо, що процес планування та прогнозування повинен використовувати всі сучасні методи, враховувати сукупність показників економічного, виробничого, соціального напрямку діяльності та забезпечувати ефективне розроблення стратегії розвитку підприємства як головного об'єднувача стійкості діяльності та механізму процесу планування і прогнозування у єдине ціле.

Підсумовуючи наше дослідження, можна стверджувати, що сьогодні фінансове планування та прогнозування є фінансовими інструментами, які

використовуються підприємствами для налагодження фінансової діяльності та підвищення власної рентабельності і платоспроможності як одних із найбільш важливих показників міцного фінансового стану суб'єкта господарювання. Приділяючи більше уваги фінансовому плануванню та прогнозуванню, можна досягти зміцнення фінансової стабільності підприємства за умови виконання прогнозованих бюджетом обсягів операційної та інвестиційної діяльності на засадах фінансової стійкості, створення передумов для отримання чистого прибутку, достатнього для самоокупності та самофінансування підприємства.

3.3. Розробка основних механізмів фінансової стабілізації підприємства

Основою стабільного положення підприємства і заставою його життєздатності в ринкових умовах служить його фінансова стійкість. Вона відображає такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи коштами, здатне шляхом ефективного їхнього використання забезпечити безперебійний процес виробництва і реалізації продукції, а також витрати по його розширенню і відновленню .

Визначення границь фінансово-економічної стійкості господарюючого суб'єкта, відноситься до числа найбільш важливих економічних проблем в умовах переходу до ринкової економіки, недостатність фінансової стійкості може привести до неплатоспроможності і відсутності в нього засобів для розвитку фінансово-економічної діяльності. Надлишкова фінансова стійкість перешкоджає розвитку господарюючого суб'єкта, обтяжуючи його витрати зайвими запасами і резервами, що викликає уповільнення обороту капіталу і зниження ефективності відтворення. Отже, фінансова стійкість повинна характеризуватися таким станом і рухом фінансових ресурсів, що одночасно відповідає вимогам ринку і відповідає потребам розвитку фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта.

Фінансова стабільність – неоднозначна категорія, тому її треба

розглядати як: економічний процес, економічну категорію, показник діяльності. Для розробки науково обґрунтованих рекомендацій з ефективної адаптації підприємства до вимог сучасного зовнішнього оточення необхідно насамперед уточнити зміст і сутність категорій “фінансова стабілізація”, “фінансова стабільність” [95].

Фінансова стабілізація – це такі економічні відносини, які відображають процес створення на підприємстві ефективної структури капіталу, використання якого забезпечує мінімальні витрати по обслуговуванню та максимальний прибуток при цьому. Фінансова стабільність як економічний процес органічно і чітко пов’язана з дією оперативних, тактичних та стратегічних внутрішніх механізмів фінансової стійкості підприємства [1].

Фінансова стабільність як економічна категорія – це більш широке поняття, воно охоплює сукупність факторів, що забезпечують підприємству збереження ним абсолютної або нормальної фінансової стійкості за контрольованої фінансової рівноваги та здатність до сталого економічного зростання завдяки найбільш значущим зовнішнім факторам. Інакше кажучи, фінансова стабільність – це здатність підприємства досягати стану фінансової рівноваги за збереження достатньої фінансової стійкості та утримувати його на довгострокову перспективу шляхом ефективного управління фінансовою стороною діяльності [3].

Фінансова стабільність є агрегованим показником, який включає:

- рентабельність, прибутковість;
- фінансову стійкість;
- ліквідність активів;
- оборотність активів.

Кожна із вказаних груп показників характеризує відповідні аспекти діяльності підприємства і залежить від специфіки підприємства, галузі, особливостей виробництва і реалізації продукції тощо.

Основними складовими фінансової стабільності є (рис.3.4) [95]:

1. Фінансова рівновага підприємства – це відповідність обсягів генерування та споживання власних фінансових ресурсів, яка досягається шляхом оптимізації співвідношення між капіталовкладеннями та засобами, що спрямовуються на споживання. Фінансова рівновага потребує узгодження джерел формування та напрямків використання власних фінансових ресурсів, визначення оптимального співвідношення між внутрішніми та зовнішніми джерелами їх формування.

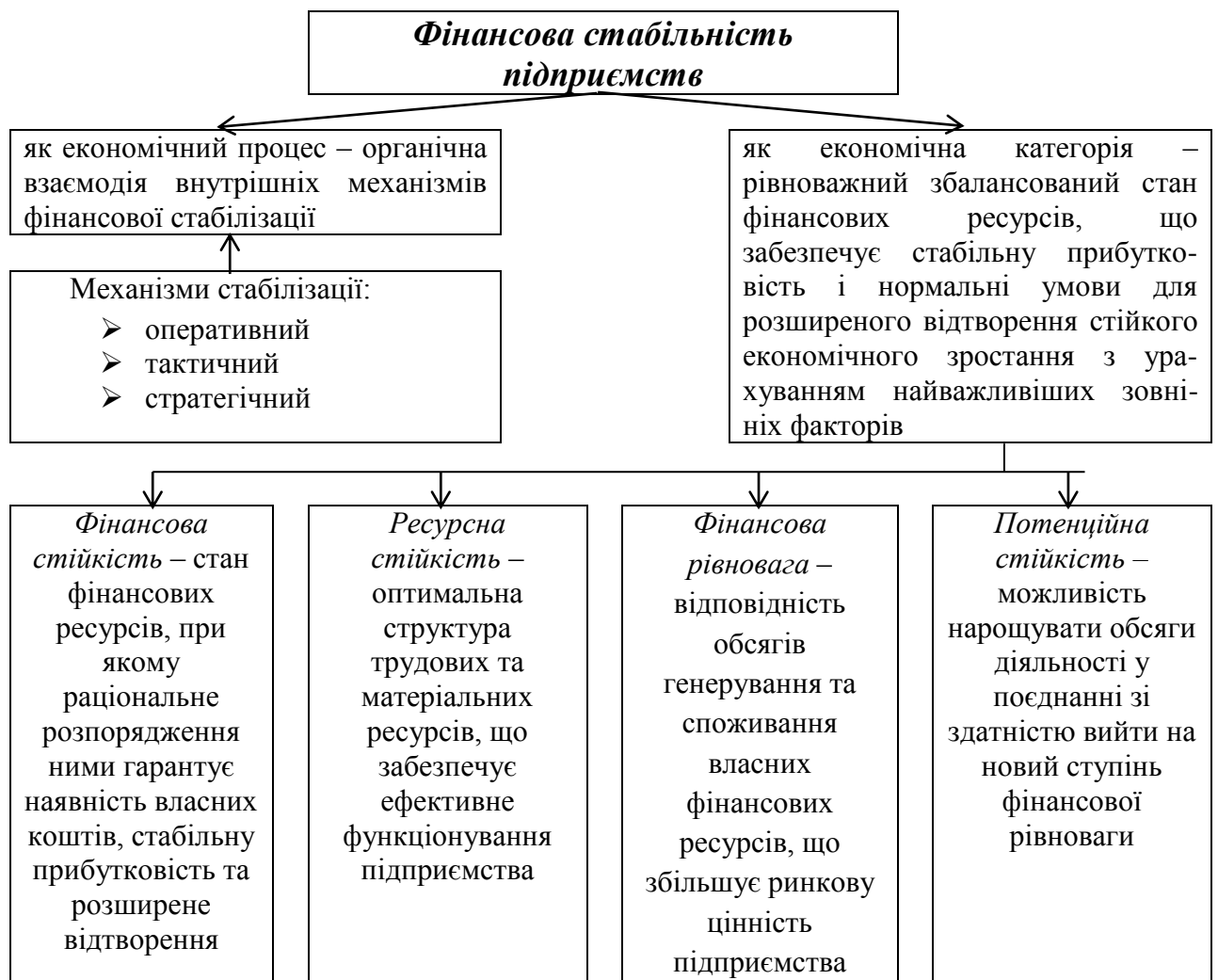

Рис. 3.4. Складові елементи фінансової стабільності

Як агрегований показник фінансова рівновага залежить від ефективності політики формування і розподілу прибутку підприємства, дивідендної та емісійної політики тощо. Досягнення фінансової рівноваги є запорукою фінансової стабільності, бо зростання можливостей приросту

власних фінансових ресурсів означає підвищення фінансової та ринкової стійкості підприємства.

2. Ресурсна стійкість підприємства означає оптимізацію структури його трудових та матеріальних ресурсів, економію витрат за рахунок скорочення потреб на їх фінансування, і в результаті – зростання прибутковості підприємства. Останнє за інших однакових умов є підґрунтям для розширення можливостей формування власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел, що насамперед сприяє досягненню фінансової рівноваги і фінансової стабілізації підприємства.

3. Потенційна стійкість підприємства – це його здатність нарощувати обсяги діяльності, виходити на новий рівень фінансової рівноваги. Повна фінансова стабілізація досягається тільки у разі створення передумов для стабільного зменшення вартості капіталу, що вимагає прискорення темпів економічного розвитку на основі коригування окремих параметрів фінансової стратегії. Остання в кінцевому підсумку повинна забезпечувати високі темпи стійкого економічного зростання та фінансову рівновагу підприємства.

4. Фінансова стійкість підприємства передбачає такий стан фінансових ресурсів, за раціонального розпорядження якими гарантується наявність власних коштів, стабільна прибутковість та забезпечується процес розширеного відтворення. У такому розумінні фінансова стійкість, безперечно, є одним із головних факторів досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової стабільності. Недостатня фінансова стійкість підприємства найчастіше зумовлює неплатоспроможність підприємства, а надмірна – створення надлишкових запасів та резервів (“мертвого” капіталу), що збільшує витрати або недоотриманий прибуток і в кінцевому підсумку стримує темпи розвитку підприємства.

Загальну характеристику фінансової стабільності можна зобразити за допомогою схеми (рис.3.5).

Найважливішу увагу в системі заходів, спрямованих на фінансову стабілізацію в умовах кризової ситуації, слід приділити етапу відновлення та

зміцнення рівня фінансової стійкості підприємства – запоруки усунення неплатоспроможності й фундаментальної основи фінансової стратегії на прискорення економічного зростання.

Заходи щодо зміцнення фінансової стійкості підприємства можуть дати позитивні результати лише за умови обов’язкового і суттєвого оздоровлення його фінансів. Кризовий фінансовий стан, в якому опинилися підприємства України, потребує застосування жорстких, але водночас ефективних, гнучких, ситуативних управлінських заходів, спрямованих на зміцнення фінансової стійкості.

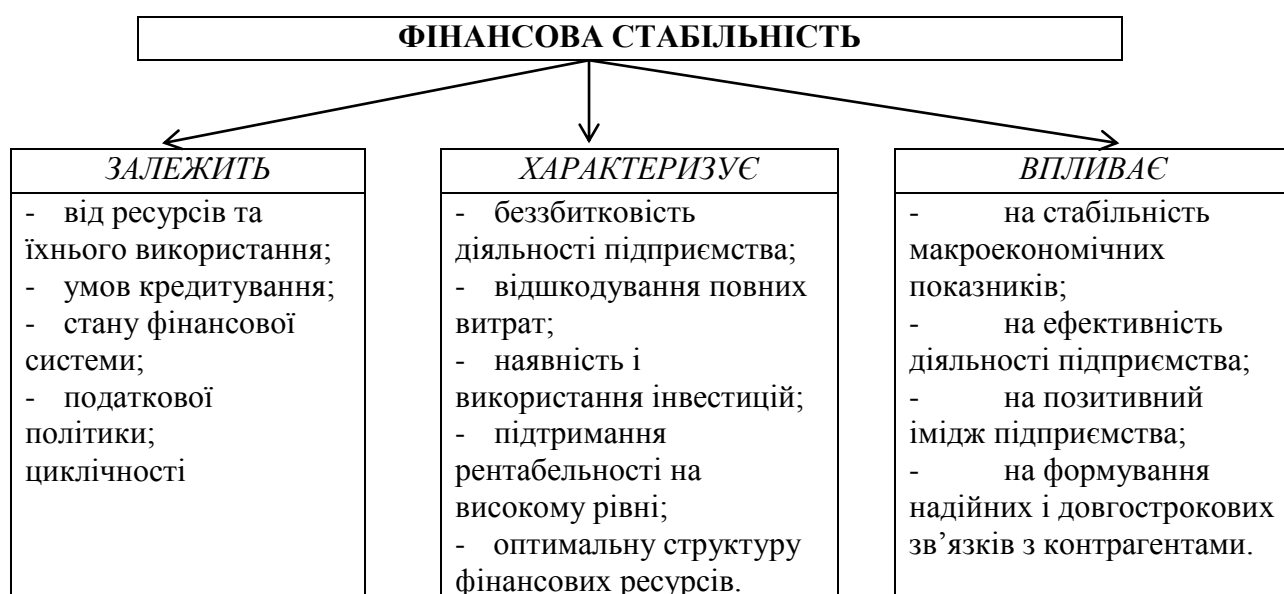

Рис.3.5. Характеристика фінансової стабільності

Економічна практика свідчить, що фінансове оздоровлення найкраще проводити за рахунок внутрішніх фінансових джерел, тобто головна роль відводиться широкому використанню внутрішніх механізмів фінансової стабілізації.

З метою фінансової стабілізації підприємств у довготривалому періоді необхідно забезпечити перевищення власних коштів над позичковими. Можливість вважати підприємство фінансово стабільним виникає тільки тоді, коли максимально знижено вартість капіталу, що використовується підприємством. Практика фінансового менеджменту передбачає три види механізмів фінансової стабілізації [46]:

- оперативний;
- тактичний;
- стратегічний (табл.3.4.)

Таблиця 3.4

Основні механізми фінансової стабілізації підприємства, які відповідають основним етапам її здійснення

Етапи фінансової стабілізації	Механізми фінансової стабілізації		
	Оперативний	Тактичний	Стратегічний
1. Усунення неплатоспроможності	Система заходів, заснована на використанні принципу "Відсікання зайвого"		
2. Відновлення фінансової стійкості		Система заходів, заснована на виконанні моделей фінансової рівноваги	
3. Зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання			Система заходів, заснована на використанні моделей фінансової підтримки прискорення зростання

Розглянемо детальніше зміст кожного з механізмів, котрі використовуються на окремих етапах фінансової стабілізації підприємства.

Оперативний механізм фінансової стабілізації - це система заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення розміру поточних зовнішніх зобов'язань підприємства у короткостроковому періоді, а з другого - на збільшення суми найліквідніших активів (грошей), що забезпечують термінове погашення цих зобов'язань. Принцип "відсікання зайвого", що лежить в основі цього механізму, визначає необхідність скорочення розмірів як поточних потреб, що викликають відповідні фінансові зобов'язання, так і окремих ліквідних активів з метою їх термінової конвертації в грошову форму.

Зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства досягається за рахунок наступних основних заходів [54]:

а) скорочення суми постійних витрат шляхом скорочення управлінського персоналу, витрат на поточний ремонт тощо;

б) скорочення рівня змінних витрат шляхом скорочення виробничого персоналу основних і допоміжних підрозділів, зниження обсягу виробництва продукції, що не користується попитом, відповідне скорочення обсягу фінансових ресурсів тощо;

в) продовження термінів кредиторської заборгованості по товарних операціях шляхом збільшення та продовження комерційного кредиту;

г) пролонгації короткострокових банківських кредитів;

д) відстрочки виплати нарахованих дивідендів, відсотків на паї та інших.

Збільшення суми грошових активів у поточному періоді досягається за рахунок наступних основних заходів [54]:

а) ліквідації портфеля короткострокових фінансових вкладень;

б) реалізації окремих високоліквідних грошових і фондів інструментів портфеля довгострокових фінансових вкладень;

в) рефінансування дебіторської заборгованості з використанням всіх форм цього рефінансування з метою зменшення загального її розміру;

г) прискорення обороту дебіторської заборгованості (особливо по товарних операціях) за рахунок скорочення термінів комерційного та споживчого кредиту, що надається;

д) нормалізації розміру поточних запасів товарно-матеріальних цінностей;

е) скорочення розміру страхових та сезонних запасів товарно-матеріальних цінностей.

Мета цього етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо усунена поточна неплатоспроможність, тобто значення коефіцієнту абсолютної платоспроможності перевищило одиницю. Це означає, що

загроза банкрутства в поточному періоді ліквідована [54].

Тактичний механізм фінансової стабілізації являє собою систему заходів, спрямованих на досягнення точки фінансової рівноваги підприємства у наступному періоді.

Мета цього етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо підприємство вийшло на цільові показники фінансової структури капіталу, що забезпечують його високу фінансову стійкість.

Стратегічний механізм фінансової стабілізації є винятково наступальною стратегією фінансового розвитку, яка забезпечує оптимізацію необхідних фінансових параметрів з метою прискорення економічного зростання підприємства. Тобто стратегічний механізм фінансової стабільності - це система заходів, спрямованих на підтримання [66].

Мета цього етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо в результаті прискорення темпів економічного розвитку підприємства забезпечується відповідне зростання його ринкової вартості.

Критеріями фінансової стабілізації слід також вважати досягнення випереджаючих темпів стійкого економічного розвитку підприємства, а також адекватне зростання його ринкової вартості у довгостроковій перспективі.

Важливою умовою стабільної діяльності підприємства є адаптація до мінливих умов зовнішнього середовища. Розглянемо основні етапи, що виникають у результаті адаптації підприємства до умов, що змінюються. Доцільно виділити три основні етапи [95]:

- розмежування областей і сфер діяльності з метою визначення тих, у яких підприємство має ті чи інші перспективи сьогодні та буде мати в майбутньому;

- визначення перспектив підприємства, включаючи довгострокове й короткострокове, співвідношення рентабельності в поточній і найближчій перспективі, а також оцінка можливостей нестабільності економічного, технологічного та соціально - політичного розвитку;

- розробка системи альтернативних стратегій і управлінських можливостей [95].

При аналізі стратегічних позицій підприємства на ринку повинні бути виявлені основні напрямки діяльності в минулому і на даний час, головні стратегічні установки та їх зміни за весь період функціонування підприємства, а також стратегічні задачі на майбутнє. Одне з ключових місць у стратегічному розвитку займає товарна політика. Її здійснення припускає проведення систематичних досліджень на всіх етапах розробки й удосконалення товару від вибору концепції нового виробу й конструювання до його фінансування, виробництва, встановлення ціни, збуту та після продажного обслуговування.

На фінансову стабільність впливає товарна політика, яка включає заходи для підвищення конкурентоздатності виробів, створення нових видів товарів, оптимізації інноваційної діяльності й асортименту виробів, що випускаються з урахуванням життєвого циклу товару й зміни попиту споживачів. Сьогодні практично немає підприємств, що виробляють один товар. У зв'язку з цим метою будь-якого підприємства є визначення набору товарних позицій, найкращих для успішної роботи на ринку та таких, що забезпечують стійкий розвиток [24].

В економічній літературі й виробничій практиці розроблені методи адаптації підприємства до умов, що змінюються. Багато основних стратегій підприємства орієнтовані на ці методи. Однак практичне застосування моделей залежить від конкретних умов і не завжди супроводжується бажаним результатом.

Основним напрямком покращення стабільної діяльності підприємства є підтримання високої фінансової стійкості та збільшення обсягу виробництва та реалізації продукції [95].

Для приватизованих підприємств важливе значення має розробка конкретних заходів щодо використання виявлених резервів у процесі виробництва і прийняття заходів, спрямованих на подальше зростання

прибутку, а також рівня рентабельності підприємства.

Таким чином, для забезпечення фінансової стабільності приватизованих підприємств треба:

- провести модернізацію обладнання, що забезпечить підвищення якості продукції, зменшення витрат, збільшення обсягу виробництва та збільшення прибутку підприємства;

- розробити стратегію підприємства;

- удосконалити маркетингову діяльність;

- збільшити обсяг реалізації за рахунок пошуку нових покупців;

- розробити шляхи адаптації до змін зовнішнього середовища;

- впровадити у виробництво нові види продукції (провести подальшу диверсифікацію діяльності) [95].

З метою фінансової стабілізації приватизованим підприємствам необхідно здійснювати активну політику щодо управління фінансовими ресурсами підприємства. Головною метою її здійснення має бути забезпечення оптимальних умов формування і використання фінансових ресурсів у процесі фінансування господарської діяльності для максимізації добробуту підприємства сьогодні і в майбутньому.

- Виручка від реалізації продукції є основним джерелом надходження коштів приватизованих підприємств, тому необхідно забезпечити повне й рівномірне надходження її від покупців. Це потребує встановлення фінансового контролю за ритмічністю виробництва, дотриманням графіка відвантаження готової продукції, одержанням платіжних документів [95].

Зменшити витрати підприємств необхідно в основному за рахунок зниження матеріальних витрат. Зменшення матеріальних витрат можна досягти за рахунок виваженої політики управління матеріально-технічним постачанням, що передбачає підвищення якості використання матеріальних ресурсів, їх економію, налагодження тісних зв'язків із постачальниками сировини.

- Підприємствам необхідно приділяти значну увагу ціновій політиці.

Застосовувати гнучку систему знижок, що призведе до значного зростання обсягів реалізації. На стадії укладання угод з покупцями дуже важливо домовитися про оптимальні ціни на товари, строки перегляду цін у зв'язку з інфляційними процесами в економіці. У договорі мають бути чітко визначені застереження щодо порядку обчислень розмірів утрат, які є наслідком порушень зафіксованих у ньому зобов'язань сторін, а також щодо порядку відшкодування цих утрат [95].

Отже, суб'єктам господарювання необхідно здійснювати активну політику управління власними фінансовими ресурсами. Для цього підприємствам необхідно чітко налагодити систему формування фінансових ресурсів та систему їх ефективного використання з метою підвищення фінансового стану, і фінансової стійкості, зокрема. Підприємствам слід приділити увагу оперативному контролю за надходженням виручки від реалізації, прискоренню оборотності оборотних активів, дотриманню залишків запасів у відповідності до визначених нормативів, збільшенню робочого капіталу за рахунок прибуткової господарської діяльності, зниженню матеріальних втрат тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі результатів проведеного дослідження по темі магістерської дипломної роботи «Аналіз та прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія та практика» можна зробити такі висновки та пропозиції.

Фінансова стійкість являється основою виживання і стабільного становища підприємства в ринкових умовах господарювання. Це комплексне поняття, яке володіє зовнішніми формами прояву, формується в процесі господарської діяльності і знаходиться під впливом різних факторів.

Поняття “фінансова стійкість” багатогранне. Ця багатоваріантність зумовлена тим, що автори економічної літератури розглядаються фінансову стійкість під різними кутами зору і на різних рівнях – одні в поняття включають лише фінансову стійкість, інші – ресурсну стійкість, стійкість капіталу та стійкість управління і т.д.

Для забезпечення фінансової стійкості, насамперед, підприємству необхідно визначити всі фактори, що діють на його господарську діяльність, з метою запобігання виникненню негативних наслідків їхнього впливу на підприємство в цілому.

Сучасні методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості різняться напрямками аналізу, ступенем їхньої деталізації, нормативними значеннями фінансових показників. Вивчення літературних джерел дало змогу згрупувати їх та визначити відповідні комплексні параметри. Всі розглянуті в роботі показники за алгоритмами розрахунку тією чи іншою мірою визначають одну величину (пряму, обернену, частку), яка характеризує співвідношення між власними і залученими фінансовими ресурсами.

Значення оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в тому, що за її результатами в умовах кризової економіки у суб'єктів господарювання з'являється можливість якісніше здійснювати фінансове управління стосовно

забезпечення стабільного і поступального розвитку підприємства, оперативно реагувати на зміни його ринкового середовища, спостерігати за показниками, що впливають на платоспроможність і фінансову рівновагу, визначати заходи щодо збереження підвищення ефективності фінансово господарської діяльності підприємства. В процесі дослідження розглянуті: основні завдання та етапи аналізу фінансової стійкості, його суб'єкти, об'єкти та предмет аналізу.

У сучасних умовах господарювання зростає кількість чинників, що знижують фінансову стійкість підприємства, тому розробка методики її діагностики, яка б дозволяла враховувати найбільш об'єктивні показники діяльності підприємства, набуває великого значення. Аналіз доцільно проводити у такій послідовності: 1) загальна оцінка фінансової стійкості; 2) розрахунок за даними балансу системи відносних показників фінансової стійкості; 3) розрахунок за даними балансу системи абсолютних показників, які характеризують забезпеченість запасів джерелами формування і дають можливість визначити відповідний тип фінансової стійкості підприємства; 4) розрахунок за даними звіту про фінансові результати та факторний аналіз порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості.

Провівши аналіз відносних показників фінансової стійкості на досліджуваних підприємствах можна зробити висновок, що показники фінансової стійкості відповідають рекомендованим значенням на підприємствах ДП ДГ «Артеміда» та АПП «Перемога». Слід відзначити, що окремі з них мають тенденцію до зменшення (коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової стійкості), що свідчить про зниження рівня фінансової стійкості за досліджуваний період. За результатами аналізу показників фінансової стійкості можна стверджувати, що підприємства ДП ДГ «Артеміда» та АПП «Перемога» використовують у діяльності переважно власні ресурси і є платоспроможним. Критична ситуація склалась на підприємстві ДП ДГ «Бохоницьке».

Аналіз фінансової стійкості на досліджуваних підприємствах дозволив виявити слабкі місця в сфері управління фінансами. Тому ми рекомендуємо приділити більше уваги детальній розробці фінансової політики підприємства. До основних напрямків розробки фінансової політики відносяться: аналіз фінансово - економічного стану; розробка облікової і податкової політики; вироблення кредитної політики; управління оборотними коштами, кредиторською і дебіторською заборгованістю; управління витратами; вибір дивідендної політики.

В процесі дослідження охарактеризовано чотири типи фінансової стійкості:

1. Абсолютна фінансова стійкість. Цей тип фінансової стійкості характеризується тим, що всі запаси і витрати організації покриваються власними оборотними коштами і підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів.

2. Нормальна фінансова стійкість. У цій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, також довгострокові зобов'язання. Така ситуація для підприємства є нормальною, оскільки при ній гарантується платоспроможність підприємства.

3. Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан. Дана ситуація характеризується нестачею у підприємства джерел фінансування запасів і витрат, пов'язаних з порушенням його платоспроможності. Водночас зберігається можливість відновлення рівноваги платіжних засобів, у тому числі за рахунок залучення тимчасово вільних джерел(скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів).

4. Кризовий фінансовий стан. У такій ситуації підприємство знаходиться на межі банкрутства, тобто маючи кредити і позики, які не погашені своєчасно, прострочену дебіторську і кредиторську заборгованість, запаси і витрати не забезпечуються джерелами їхнього формування.

Аналіз типу фінансової стійкості в ДП ДГ «Артеміда» дозволяє зробити висновок, що на підприємстві на кінець 2017 року склався перший

тип фінансової стійкості, що свідчить про високу стійкість фінансового стану, і про те, що підприємство використовує для покриття запасів, переважно власні оборотні кошти на підприємстві не використовуються довгострокові та короткострокові кредити. Така ситуація для підприємства є нормальною, оскільки при ній гарантується платоспроможність підприємства.

В процесі дослідження було розглянуто інформаційне забезпечення управління фінансовою стійкістю. Встановлено, що для кожного підприємства актуальною виступає розробка й впровадження системи фінансової безпеки з урахуванням інформаційних аспектів, яка сприятиме стійкому розвитку підприємства та забезпечить максимальну ефективність його функціонування. Облік створює інформаційні умови для здійснення основних функцій управління фінансовою безпекою. Облік забезпечує отримання достовірної і оперативної економічної інформації про ефективність використання ресурсів підприємства, рух фінансових потоків та кінцеві результати діяльності. В роботі запропоновано зміст заходів з організації бухгалтерського обліку з метою забезпечення фінансової безпеки.

Досліджуючи застосування комп'ютерних програм в процесі аналізу фінансової стійкості встановлено, що якість управлінського рішення виражається через його економічність та своєчасність. Своєчасність – це співвідношення між часом виникнення проблеми та часом прийняття рішення. Саме для створення умов для прийняття своєчасних рішень потрібний високий рівень автоматизації обробки даних для представлення їх у зручній формі. Без використання сучасних комп'ютерних інструментів аналізу і управління, процес безпосереднього здійснення аналізу і прийняття управлінських рішень на його основі, є досить тривалим та трудомістким. В роботі розглянуто інформаційне забезпечення управління фінансовою стійкістю в умовах використання електронних таблиць Microsoft Excel.

Досліджено, що фінансове планування та прогнозування є фінансовими інструментами, які використовуються підприємствами для налагодження

фінансової діяльності та підвищення власної рентабельності і платоспроможності як одних із найбільш важливих показників міцного фінансового стану суб'єкта господарювання. Приділяючи більше уваги фінансовому плануванню та прогнозуванню, можна досягти зміцнення фінансової стабільності підприємства за умови виконання прогнозованих бюджетом обсягів операційної та інвестиційної діяльності на засадах фінансової стійкості, створення передумов для отримання чистого прибутку, достатнього для самоокупності та самофінансування підприємства.

За результатами дослідження було визначено основні шляхами підвищення фінансової стійкості підприємства. До них належать такі: підвищення ефективності використання основних фондів підприємства; підвищення інтенсивності використання оборотних активів підприємства; підвищення продуктивності праці; подальше збільшення обсягів реалізації продукції; зниження матеріальних операційних витрат; розширення ринку збуту продукції; залучення інвестицій (кредитів) та ін. Застосування запропонованих заходів стабілізації підприємства на основі проведеного аналізу буде сприяти успішному вирішенню завдань фінансової стійкості на сучасному етапі розвитку.

Визначено, що суб'єктам господарювання необхідно здійснювати активну політику управління власними фінансовими ресурсами. Для цього підприємствам доцільно налагодити систему формування фінансових ресурсів та систему їх ефективного використання з метою підвищення фінансового стану, і фінансової стійкості, зокрема. Підприємствам слід приділити увагу оперативному контролю за надходженням виручки від реалізації, прискоренню оборотності оборотних активів, дотриманню залишків запасів у відповідності до визначених нормативів, збільшенню робочого капіталу за рахунок прибуткової господарської діяльності, зниженню матеріальних втрат тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрютіна М.С. Аналіз фінансово-економічної діяльності / М.С. Абрютіна, А.В. Грачева. – М.: ДИС, 1998. – 256 с.
2. Артеменко В.Г. Фінансовий аналіз: учеб. посіб. – 2-е изд., перераб. и доп. / В.Г. Артеменко, М.В. Беллендир. – М.: Дело и Сервис, 1999. – 365 с.
3. Астахов В.П. Аналіз фінансової стійкості фірми і процедури, пов'язані з банкрутством. – М.: Ось-89, 1995. – 80 с.
4. Багацька К. В. Управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах реформування податкової системи [Електронний ресурс] / К. В. Багацька, О. С. Коваленко // Облік і фінанси . - 2013. - № 1. - С. 92-98.
5. Баканов М.И. Теория экономического анализа / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. – М.: Финансы и статистика, 1981. – 218 с.
6. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
7. Боримська К.П. Удосконалення підходів до аналізу оптимальності структури власного капіталу акціонерних товариств / К.П. Боримська, Р.В. Варічева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
8. Бочаров В.В. Фінансовий аналіз: учеб. посіб. / В.В. Бочаров. – СПб.: Питер, 2004. – 240 с.
9. Бурлаков О.О. Становлення фінансового планування підприємств в Україні / О.О. Бурлаков // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1(59). – С. 251-253.
10. Варічева Р. В. Аналіз оптимальності структури власного капіталу акціонерних товариств: проблеми та перспективи / Р. В. Варічева // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – № 4 (47). – С. 155–176.
11. Вознюк А.О. Оцінка фінансового стану підприємства як необхідна складова його економічного розвитку / А.О. Вознюк // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. - № 11. – С. 101 – 105.
12. Гаркуша Н. М. Аналіз фінансової стійкості підприємства як засіб

попередження його банкрутства / Н. М. Гаркуша, Т. О. Сідорова, І. В. Руденко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2013. – Вип. 1(1). – С. 19–23.

13. Гогой І.Д. Аналіз і оцінка фінансового стану підприємства / І.Д. Гогой [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.

14. Городня Т. А. Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Т. А. Городня, Т. А. Кузик // Науковий вісник НЛТУ України . - 2013. - Вип. 23.16. - С. 191-196.

15. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ufpp.gov.ua/content/PDF/zakonodavstvo/27_gospodar-skuu_kodeks_436.pdf.

16. Гребенюк Н. О. Динамічний аналіз фінансової стійкості підприємств [Електронний ресурс] / Н. О. Гребенюк // Теорія та практика державного управління . - 2012. - Вип. 3. - С. 316-322.

17. Грушевицька А. Б. Особливості оцінки фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення / А. Б. Грушевицька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – № 2. – С. 276–280.

18. Деєва Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз. Навч. посібник для ВНЗ К. ЦУЛ. -2007. – с.328

19. Докієнко Л.М. Удосконалення процесу управління фінансовою стійкістю підприємств промисловості як необхідна передумова підвищення їх конкурентоздатності / Л.М. Докієнко // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Зб. наук. праць. – 2004. – Вип. 4 (28). – С. 76-90.

20. Долгошея Н. О. Значення фінансової стійкості аграрних підприємств для здійснення інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / Н. О. Долгошея // Економічний часопис-XXI . - 2013. - № 1-2(1). - С. 30-33

21. Дуброва Н. П. Управління фінансовою стійкістю сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Н. П. Дуброва, В. В. Антоненко // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . - 2018. - №

- 11(2). - С. 8-11. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_11\(2\)__3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_11(2)__3)
22. Дудар А. А. Аналіз та оптимізація структури капіталу з метою підвищення рівня фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / А. А. Дудар, О. М. Вакульчик // Молодий вчений. - 2018. - № 1(2). - С. 878-882. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(2\)__75](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(2)__75)
23. Жилкина А. Н. Управление финансами. Финансовый анализ предприятия: Учебник / А. Н. Жилкина. – М. : Инфра – М, 2005. – 336 с.
24. Забродский В.А., Кизим Н.А. Диагностика финансовой устойчивости функционирования производственно-экономических систем. – Х.: Бизнес-Информ, 2000. – 107 с.
25. Загоруйко Ю.І. Фінансова стійкість підприємства як економічна категорія / Ю.І. Загоруйко, Н.А. Дехтяр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uabs.edu.ua/>.
26. Кіндрат О.В. Фінансова стійкість – компонентна складова комплексної характеристики фінансового стану підприємства / О.В. Кіндрат // Нвуковий вісник НЛТУ України. – 2011. – С. 216 - 221
27. Кнейслер О. В., Налукова Н. І. Теоретико-прагматичні підходи до оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання / О. В. Кнейслер, Н. І. Налукова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. – Острог : Вид-во НУ«ОА», березень 2017. – № 4(32). – С. 45–50.
28. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник / В.В. Ковалев, О.Н. Волкова.— М.: ООО “ТК Велби”, 2002. – 424 с.
29. Ковальчук Н. О. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування / Н. О. Ковальчук, Т. В. Руснак // глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 11. – С. 368–371.
30. Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / О. С. Козлова // Молодий вчений. - 2017. - № 10. - С. 914-918. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv>

31. Короліщук Л. П. Фінансова стійкість акціонерного товариства як умова його економічного розвитку [Текст] / Л.П. Короліщук // Економіка АПК. - 2013. - № 9. - С. 81-87.

32. Коцериба Н. В. Процедури та прийоми аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Н. В. Коцериба // Формування ринкових відносин в Україні. - 2018. - № 5. - С. 84-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2018_5_14

33. Кравченко М. С. Сутність фінансової стійкості промислового підприємства / М. С. Кравченко // Вісник економічної науки України. - 2010. - № 2. - С. 61-63

34. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с.

35. Кузенко О. Л. Теоретичні підходи до визначення сутності управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / О. Л. Кузенко // Вісник економіки транспорту і промисловості . - 2013. - Вип. 43. - С. 152-157.

36. Кузьмич О. Теоретико-методологічні основи аналізу стійкості фінансового сектору / О. Кузьмич // Збір. наук. праць Національної академії державного управління при Президентові України. - 2009. - Вип. 2. - С. 93-102.

37. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: навч. посібник / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2004. – 365 с.

38. Левицький В. В. Оптимальні підходи аналізу фінансової стійкості підприємств / В. В. Левицький // Наукові записки. – 2009. – Випуск 12. – С. 61–65. (Серія «Економіка»).

39. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз. навч. посібник для ВНЗ (рек. МОН України) К. Хай-Тек Прес. -2008. – с.336.

40. Лігоненко Л.О., Гуляєва Н.М., Гриню Н.А., Ситник Г.В., Докієнко Л.М. Фінанси підприємства: Підручник / Київський національний

торговельно-економічний ун-т. – К., 2007. – 491 с.

41. Мазур В. А. Методика аналізу фінансового стану підприємства відповідно до вимог внутрішніх і зовнішніх користувачів [Електронний ресурс] / В. А. Мазур, О. Ф. Томчук, Ю. Ю. Браніцький // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2017. - № 3. - С. 7-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_3_3

42. Макарьева В.И. Анализ хозяйственной деятельности организации / В.И. Макарьева, Л.В. Андреева. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 262 с.

43. Мамонтова Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Н.А. Мамонтова; НАН України, Ін-т. економ. прогнозув. – К., 2001. – 16 с.

44. Марцин В. С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість - основні складові оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / В. С. Марцин // Економіка. Фінанси. Право. - 2008. - № 7. - С. 26-29

45. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006р. №14.

46. Момот В.Є., Жовтобрюх О.В. Стратегічні тенденції розвитку менеджменту в умовах невизначеності середовища господарювання // Наукові праці ДонНТУ. – 2004. – №87. – С. 109.

47. Мулик Т. О. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник /Т. О. Мулик, О. А. Материнська, О. Л. Пльонсак. – Київ: Центр учбової літератури, 2017. – 288 с.

48. Мулик Т. О. Методичний інструментарій аналізу фінансової безпеки підприємств в системі економічних аспектів виробництва біопалива [Електронний ресурс] / Т. О. Мулик, Я. І. Мулик // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2016. - № 9. - С. 91-101. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2016_9_11

49. Мулик Т. О. Особливості діагностики фінансової стійкості підприємств України [Електронний ресурс] / Т. О. Мулик, А.В. Колісник // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. – 2018. – № 1 (12). – Режим доступу : http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/12_2018/66.pdf.

50. Мулик Я. І. Оцінка фінансової стійкості як інструменту управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств [Електронний ресурс] / Я. І. Мулик // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2015. - № 2. - С. 283-291. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2015_2_41

51. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73

52. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Консолідована фінансова звітність": Наказ Міністерства фінансів України 27 червня 2013 року № 628

53. Ногіна С. Оцінка фінансової стійкості підприємств на прикладі металургійної галузі / С. Ногіна, А. Корж // Економічний аналіз. – 2012. – Випуск 11. Частина 2. – С. 363–367.

54. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: моногр. / М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Копчак. – Х.: ІНЖЕК, 2003. – 144 с.

55. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 р. №291.

56. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI

57. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 „Дебіторська заборгованість”: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999р. №246

58. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 “Зобов’язання”: наказ Мінфіну України від 31.01.2000 р. № 20.

59. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 „Фінансові

інвестиції”: Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000р. №91

60. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 „Фінансові інструменти”: Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000р. №91

61. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999р. №290

62. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. №318.

63. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 „Фінансова звітність за сегментами”: Наказ Міністерства фінансів України від 19.05.2005р. №412

64. Поняття фінансового планування та його завдання, принципи та методи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.finalearn.com/lifers-1416-1.html>

65. Правдюк Н. Л. Необхідність оцінки якості фінансової звітності [Електронний ресурс] / Н. Л. Правдюк, Т. Ф. Плахтій // Облік і фінанси. - 2017. - № 3. - С. 52-58. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_ark_2017_3_9

66. Приймак І. І. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / І. І. Приймак // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі . - 2012. - № 3. - С. 55–68.

67. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99р. № 996 XIV (зі змінами та доповненнями)

68. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 №433

69. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 635

70. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складання

розпорядчого документа про облікову політику підприємства: Наказ Міністерства аграрної політики України від 17 грудня 2007 р. № 921.

71. Прогнозування основних фінансових показників малих підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://kykiduki.at.ua/publ/menedzhment/pidruchnik_finansovij_menedzhment/prognozuvannja_osnovnikh_inansovikh_pokaznikiv_malikh_pidpriemstv/13-1-0-490.

72. Ромащенко О. Коефіцієнт платоспроможності - як показник фінансової стійкості страховиків / О. Ромащенко // Страхова справа. - 2010. - № 3. - С. 38-40

73. Рубин Ю.Б. Инвестиционно-финансовый портфель / Ю.Б. Рубин, В.И. Солдаткин. – М.: СОМИНТЭК, 1993. – 397 с.

74. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – Минск: Перспектива, 1997. – 498 с.

75. Савицкая Г.В. Экономический анализ: учебник / Г.В. Савицкая – М.: Новое издание, 2005. – 651 с.

76. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. – К.: Издательский дом «Максимум», 2001. – 301 с.

77. Санду И. Оценка финансового состояния предприятия [Текст] / И. Санду, М. Косолапова, В. Свободин // АПК: экономика, управление. - 2011. - № 2. - С. 34-40.

78. Селезнева Н.Н. Финансовый анализ. Управление финансами / Н.Н. Селезнева, А.Ф. Ионова. – М.: ЮНИТИ, 2003. – 639 с.

79. Сердюков К.Г. Роль фінансового планування та прогнозування у забезпеченні фінансової стійкості підприємства / К.Г. Сердюков, Ю.М. Великий, К.С. Леснікова // Економіка і суспільство. – 2017. – Випуск № 11. – С. 277-282. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/46.pdf

80. Сірко А. Ю. Теоретико-методологічний підхід до аналізу фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / А. Ю. Сірко //

Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2017. - Вип. 27(2). - С. 134-138. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_27\(2\)__28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_27(2)__28)

81. Слободян Н. Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика / Н. Г. Слободян // Економічний аналіз. - 2014. - Т. 18(2). - С. 239-245.

82. Смірнова Т.О. Фінансова стійкість підприємств / Т.О. Смірнова // Науковий Вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.11. – С. 196-201

83. Ставерська Т.О. Принципи і процедури фінансового планування і прогнозування на підприємстві / Т.О. Ставерська // Науково-виробничий журнал: Держава та регіони. – 2011. – № 5. – С. 167-170.

84. Стригуль Л. С. Економіко-методичне забезпечення оцінки достатності фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс] / Л. С. Стригуль // Глобальні та національні проблеми економіки : електрон. наук. вид. – 2016. – Вип. 10. – С. 516-520.

85. Супрун Н. О. Сутність та зміст поняття управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / Н. О. Супрун // Управління розвитком . - 2013. - № 16. - С. 69-72.

86. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: [навч. посіб.] / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2012.

87. Томчук О. Ф. Оцінка фінансової стійкості - важлива характеристика фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / О. Ф. Томчук // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2015. - Вип. 12(2). - С. 240-250. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efnof_2015_12\(2\)__31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efnof_2015_12(2)__31)

88. Тютюнник Ю. М. Формування методики факторного аналізу показників фінансової стійкості аграрних підприємств [Текст] / Ю. М. Тютюнник // Облік і фінанси АПК. - 2009. - № 1. - С. 111-115

89. Фисун І. Державне регулювання складу та структури активів як засіб забезпечення фінансової стійкості страховиків [Текст] / І. Фисун, Г.

Ярова // Ринок цінних паперів України. - 2013. - № 7. - С. 3-8.

90. Філімоненков О.С. Фінанси підприємства: [навч. посіб.] / О.С. Філімоненков. – К.: Вид-во «Ніка-Центр», 2002. – 359 с.

91. Фінанси підприємства: Підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 6. вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.

92. Фінансове прогнозування у системі фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2015/47.pdf

93. Фінансове прогнозування, його зміст і значення [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://om.net.ua/14/14_9/14_91376_finansovoe-prognozirovanie-ego-soderzhanie-i-znachenie.html

94. Фурик В. Г. До питання визначення показників фінансової стійкості підприємств / В. Г. Фурик // Регіональна бізнес-економіка та управління. - 2013. - № 2. - С. 129-136

95. Ходан І. В. Питання фінансової стабілізації приватизованих підприємств в економіці України / І. В. Ходан // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: Наук. зб. Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 4. – С.258–263.

96. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

97. Чуев И.Н. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: учебник для ВУЗов / И.Н. Чуев, Л.Н. Чуева. – М.: ИТК “Дашков и Ко”, 2006. – 368 с.

98. Шаблиста Л. Механізм подолання збитковості підприємств і забезпечення їх фінансової стійкості / Л. Шаблиста // Економіка України. - 2009. - № 6. - С. 53-64.

99. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 439 с.

100. Шеремет А.Д. Финансы предприятий / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. – М.: ИНФРА–М, 1999. – 343 с.

101. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 196 с.

102. Шовкопляс Н. В. Аналіз підходів до визначення сутності поняття "фінансова стійкість підприємства" [Електронний ресурс] / Н. В. Шовкопляс // Управління розвитком . - 2013. - № 15. - С. 147-149.

103. Шпаковська Н. І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків [Електронний ресурс] / Н. І. Шпаковська // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції . - 2013. - № 3. - С. 100-105

104. Юрій Е. О. Дослідження фінансової стійкості в системі оцінки фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / Е. О. Юрій, Л. А. Бербека // Молодий вчений. - 2017. - № 10. - С. 1112-1117. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_252

105. Mishkin F.S. Global Financial Instability: Framework, Events, Issues [Electronic resource] / F.S. Mishkin // Journal of Economic Perspectives. – 1999. – № 4. – Mode of access: <http://www.cepr.org/gei/6rep2.htm>.

106. Schinasi G.J. Safeguarding financial stability: theory and practice / G.J. Schinasi. – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2005. 60.